

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΑΒΜ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τίτλος: ΤΟ ΝΕΟ ΦΡΟΥΡΙΟ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Επιβλέπων καθηγητής : ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Γ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

Φοιτητής: ΑΛΕΞΗΣ Σ . ΝΙΚΟΛΟΥΖΟΣ

Α.Μ. Φοιτητή:Β2006037

Κέρκυρα Σεπτέμβριος 2021

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1. Κέρκυρα- Γεωγραφική θέση και γεωπολιτική σημασία

1.2. Προϊστορικοί χρόνοι

1.3. . Ιστορικοί χρόνοι

1.4. . Κατακτητές Κέρκυρας

1.5. Η Κέρκυρα κτήση της Γαληνοτάτης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1. Η έννοια του Φρουρίου- Κάστρου15-16

2.2. Κατάρρευση των αρχαίων οργανωμένων οικισμών- Δημιουργία κάστρων16

2.3. Δημιουργία νέας πόλης - Μετοίκηση στο παλαιό φρούριο16-17

2.4. Οχυρώσεις επί βυζαντινών Δεσποτών της Ηπείρου και Ανδεγαυών 18

2.5. Η κατασκευή του Νέου Φρουρίου από τους Βενετούς18-21

2.6. Αναλυτική περιγραφή του Νέου Φρουρίου έως και την περίοδο των Δημοκρατικών Γάλλων22-31

2.7. Επεμβάσεις των Βρετανών στο Νέο Φρούριο31-40

ΕΠΙΛΟΓΟΣ 41

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Γλωσσάριο42-44

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 45-46

- Εισαγωγή

Σε ολόκληρο τον ελληνικό χώρο υπάρχουν διάσπαρτα 800 περίπου φρούρια, τα οποία αποτελούν σημαντική μαρτυρία της ιστορίας αυτού του τόπου. Η ανάγκη φρούρησης και άμυνας των ελληνικών οικισμών από αμέτρητες επιδρομές και επιθέσεις οδήγησε στην κατασκευή πολυάριθμων και αξιόλογων οχυρώσεων, από την αρχαιότητα μέχρι τον αιώνα μας, τα οποία εξιστορούν τα ηρωικά κατορθώματα και την καθημερινότητα ενός ένδοξου παρελθόντος. Όλα αυτά τα φρούρια ή κομμάτια από καστρικές δομήσεις, που συναντούμε σε κάθε πόλη και σε κάθε νησί της χώρας μας, αποτελούν στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς μας, που μας συνδέουν με το χθες και μας θυμίζουν την πορεία της χώρας μας μέσα στο χρόνο.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως στόχο να παρουσιάσει το Νέο Φρούριο της Κέρκυρας, τους λόγους που οδήγησαν στην οικοδόμησή του και τη μεγάλη του συνεισφορά στην άμυνα της πόλης, κυρίως, απέναντι στις τουρκικές επιδρομές. Πρόκειται για ένα μοναδικό οχυρωματικό έργο, γεγονός που θα αποδειχτεί μέσα από την εκτενή περιγραφή του που θα ακολουθήσει.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια εκτενής ιστορική αναδρομή, μέσα από την οποία διαφαίνεται η πορεία και η εξέλιξη της Κέρκυρας μέσα στο χρόνο. Αρχικά, γίνεται αναφορά στους προϊστορικούς χρόνους, κατά τους οποίους σύμφωνα με τα αρχαιολογικά ευρήματα η Κέρκυρα κατοικούταν. Μάλιστα, κατά τη μεσολιθική εποχή η σπουδαία θέση που κατείχε το νησί στο βορειοδυτικό άκρο της Ελλάδας οδήγησε στην γρήγορη ανάπτυξη του. Στη συνέχεια παρακολουθώντας την πορεία του στους ιστορικούς χρόνους βλέπουμε την ίδρυση στο νησί ευβοϊκής αποικίας από τους Ερετρίεις, την οποία κατέλαβαν οι Κορίνθιοι, που με τη σειρά τους ιδρύουν νέα αποικία με το όνομα Κόρκυρα. Η αποικία αυτή γρήγορα γνωρίζει ακμή και φτάνει σε πολύ υψηλό επίπεδο το πρώτο μισό του 5^{ου} αι. π. Χ.

Η σύγκρουση των Κερκυραίων με του Κορινθίους και η συμφωνία τους με την Αθήνα οδηγεί σε ναυμαχία, η οποία, μάλιστα, αποτέλεσε μια από τις αφορμές για την έναρξη του Πελοποννησιακού Πολέμου. Η σημαντική θέση του νησιού το τοποθετεί στο στόχαστρο διάφορων κατακτητών, όπως των Σπαρτιατών και των Σικελών με αποτέλεσμα τελικά τον 3^ο αι. π. Χ. η Κέρκυρα να στραφεί στη Ρώμη παραμένοντας στην κυριαρχία της μέχρι το 337 μ. Χ. Μετά τη διαίρεση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας η Κέρκυρα θα αποτελέσει τμήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Οι συνεχιζόμενες επιδρομές που δέχεται και σε αυτό το διάστημα είχαν ως αποτέλεσμα

οι κάτοικοι να επιλέγουν για την εγκατάσταση τους οχυρές τοποθεσίες, για να προστατευτούν.

Αμέσως, μετά γίνεται αναφορά στις προσπάθειες των Νορμανδών και των Γενουατών να καταλάβουν την Κέρκυρα. Τελικά, το 1204-1214 το νησί περνάει στην κατοχή των Βενετών και αμέσως μετά στο Δεσποτάτο της Ηπείρου. Στη συνέχεια περνάμε στη λεγόμενη Ανδηγαυική περίοδο η οποία και διαρκεί 119 χρόνια και συγκεκριμένα έως το 1386, οπότε υψώνεται στο νησί η σημαία του Αγίου Μάρκου. Η Κέρκυρα θα παραμείνει κάτω από την κυριαρχία των Βενετών έως και το 1797.

Ακολουθεί περιγραφή του τρόπου που λειτουργούσε η Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας και της πολιτικής που ακολούθησε απέναντι στην Κέρκυρα, στους αιώνες της κατοχής της, ενώ δίνονται επιπλέον στοιχεία για τον πληθυσμό και τις ασχολίες του σε εκείνο το διάστημα, αλλά και για τις πολιορκίες του νησιού από τους Τούρκους, γεγονός που οδήγησε στην κατασκευή από τους Βενετούς του Νέου Φρουρίου.

Στο δεύτερο κεφάλαιο , αρχικά, αναλύεται η σημασία της λέξης κάστρο-φρούριο και δίνονται τα βασικά χαρακτηριστικά του. Εν συνεχεία, γίνεται αναφορά στους λόγους για τους οποίους κατέρρευσαν οι αρχαίοι οργανωμένοι οικισμοί και εγκαταλείφθηκαν οι πόλεις στην προσπάθεια ανεύρεσης από τους κατοίκους οχυρωμένων τοποθεσιών. Έτσι δημιουργούνται τα πρώτα κάστρα. Στην Κέρκυρα οι κάτοικοι αρχικά επέλεξαν ως σημείο εγκατάστασης τη μικρή βραχώδη τριγωνική χερσόνησο που έφερε δύο κορυφές κοντά στην αρχαία πόλη και ήταν φυσικά οχυρωμένη, καθώς από τις τρεις πλευρές της βρεχόταν από θάλασσα.

Όπως αναφέρεται ακολούθως τα κύρια οχυρωματικά έργα στο νησί άρχισαν την Βυζαντινή περίοδο και τον 11^ο αιώνα η Κέρκυρα ήταν μια οχυρωμένη πόλη. Αυτές οι οχυρώσεις συμπληρώθηκαν από τους Δεσπότες της Ηπείρου, τους Ανδευγαυούς και, κυρίως, τους Βενετούς.

Στις επόμενες ενότητες του δευτέρου κεφαλαίου εξετάζεται η οικοδόμηση του Νέου Φρουρίου, το οποίο κατασκευάστηκε τον 16^ο αιώνα, όταν έγινε επιτακτική η ανάγκη προστασίας της πόλης, την οποία το Παλαιό Φρούριο από μόνο του δεν μπορούσε να παράσχει. Ακολουθεί η αναλυτική περιγραφή των δύο επιπέδων του Νέου Φρουρίου και όλων των κτισμάτων που οικοδομήθηκαν εκεί είτε για

στρατιωτική χρήση, όπως στρατώνες και πυριτιδαποθήκες, είτε για φύλαξη υλικών ή προστασία των αμυνομένων στους ισόγειους κυρίως χώρους, οι οποίοι εξασφάλιζαν την επικοινωνία με το υπόλοιπο φρούριο , αλλά και τις υπόλοιπες οχυρώσεις της πόλης.

Ακολούθως περιγράφονται αναλυτικά όλες οι αλλαγές που επήλθαν στο Νέο Φρούριο κατά τη διάρκεια της Βρετανικής κατοχής του νησιού, αφού άλλα κτήρια οικοδομήθηκαν και άλλα καταστράφηκαν Το Νέο Φρούριο αποτέλεσε μία από τις θέσεις που οι Βρετανοί θεώρησαν εξαιρετικά σημαντικά για την άμυνα της πόλης γι αυτό και προχώρησαν σε εκτεταμένες επεμβάσεις. Η εικόνα που παρουσιάζει σήμερα το Νέο Φρούριο είναι ουσιαστικά το αποτέλεσμα αυτών των επεμβάσεων. Οι Βρετανοί ξανασχεδίασαν το σύνολο του υψηλού επιπέδου, κάνοντας συνάμα εκτεταμένες παρεμβάσεις και στα υπόλοιπα τμήματα. Η μεγαλύτερη παρέμβαση έγινε στην κορυφή του Φρουρίου με την κατασκευή του μεγάλου αμυντικού στρατώνα το έτος 1842 και τις διαμορφώσεις στους προμαχώνες των Επτά Ανέμων και τη συνδετική κορτίνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1. Κέρκυρα- Γεωγραφική θέση και γεωπολιτική σημασία

Η Κέρκυρα είναι το δεύτερο σε μέγεθος νησί του Ιονίου Πελάγους και βρίσκεται στο βορειοδυτικότερο άκρο της Ελλάδας απέναντι από την Ιταλία, τις ακτές της Ηπείρου και της Αλβανίας. Ο Πορθμός της Κέρκυρας διακρίνεται επιμέρους στο βόρειο στενό, πλάτους 1.3 μίλια, έναντι της αλβανικής πόλης των αγίων Σαράντα, το κεντρικό, που αποτελεί ουσιαστικά θαλάσσια λεκάνη και το νότιο στενό που είναι ευρύτερο του βορείου.

Η γεωγραφική θέση της Κέρκυρας στην είσοδο της Αδριατικής θάλασσας, ανάμεσα από Ελλάδα και Ιταλία, την καθιστά στρατηγικό σημείο στη Μεσόγειο, από αρχαιοτάτων χρόνων. Η Κέρκυρα αποτέλεσε από νωρίς σπουδαίο συγκοινωνιακό κόμβο, *«η Κέρκυρα καλώς παράπλου κείται»* κατά τον Θουκυδίδη, στο δρόμο για την δυτική αλλά και ανατολική Μεσόγειο και την Αδριατική. Η θέση του νησιού λοιπόν, στην είσοδο της Αδριατικής το καθιστά τον τελευταίο σταθμό της Ανατολής και τον πρώτο της Δύσης. Η θέση αυτή μπορούμε να πούμε ότι αποτέλεσε για την Κέρκυρα «ευχή και κατάρα», διότι λόγω της θέσης της κυριάρχησε αφενός στη θάλασσα από την αρχαιότητα και απόλαυσε μεγάλο πλούτο και ευημερία αφετέρου όμως, τη στρατηγική αυτή θέση, που έκανε την Κέρκυρα το «κλειδί της Αδριατικής», εποφθαλμιούσαν πολλοί λαοί βάζοντας το νησί στο στόχαστρο τους, με αποτέλεσμα να υποστεί πλήθος βαρβαρικών και άλλων επιδρομών με σκοπό την κατάκτησή του. Εν ολίγοις η γεωγραφική θέση του νησιού ήταν αυτή που καθόρισε την τύχη και την πορεία του τόπου στο πέρασμα των αιώνων.

Η Κέρκυρα, διαθέτει όπως είναι γνωστό, ένα από τα πιο μνημειώδη και τα πιο ενδιαφέροντα φρουριακά συγκροτήματα στη χώρα μας. Στην Κέρκυρα συναντάμε, αρχικά, μια περίπτωση κάστρου που προϋπάρχει της βενετσιάνικης κατακτήσεως. Είναι το λεγόμενο «παλαιό φρούριο», η παλιά δηλαδή βυζαντινή ακρόπολη που, χτισμένη στην βραχώδη και φυσικά οχυρή χερσόνησο, αποτελεί το παλαιότερο οχύρωμα, αλλά και που δεν μπορούσε να περιβάλει, από ένα σημείο και πέρα, την ολοένα αναπτυσσόμενη πόλη. Έτσι ένα δεύτερο μεγάλο φρούριο, το «νέο φρούριο», χτισμένο από τους Βενετούς κοντά στο λιμάνι, αποτελεί μαζί με το προηγούμενο τα δύο όρια ανάμεσα στα οποία μπορεί ν' αναπτυχθεί ο έξω από τα τείχη οικισμός. Τελικά, όταν αυτός ο έξω από τα τείχη οικισμός εξελίχθηκε σε πόλη ξεχωριστής σημασίας, τότε ένα νέο οχύρωμα, το τείχος της πόλεως κατασκευάστηκε για να

συμπεριλάβει ολόκληρο τον οικισμό και να συνδέσει τα δύο κάστρα σε ένα ενιαίο, ισχυρό και μνημειώδες φρουριακό συγκρότημα. Η Κέρκυρα θα αναπτυχθεί πια μέσα σε αυτή την κλειστή περίμετρο, που θα παραμείνει οριστικά ως το 19ο αιώνα, οπότε και θα διασπασθεί.

1.2. Προϊστορικοί χρόνοι

Η Κέρκυρα ταυτίζεται από πολλούς μελετητές με την ομηρική Σχερία, τη χώρα που κατοικούσαν οι Φαίακες του βασιλιά Αλκίνοου, μια χώρα ακμάζουσα, πλούσια με ευγενικούς, χαρούμενους και φιλόξενους κατοίκους. Ήταν ο προτελευταίος σταθμός του Οδυσσέα πριν την πολυπόθητη επιστροφή του στην Ιθάκη.

Αρχαιολογικά ευρήματα που ανάγονται στην παλαιολιθική εποχή, αποδεικνύουν ότι το νησί της Κέρκυρας είναι κατοικημένο ήδη από την παλαιολιθική εποχή. Κατά την περίοδο αυτή το νησί ήταν ενωμένο με την απέναντι ηπειρωτική Ελλάδα, αποτελώντας ακρωτήρι αυτής. Κατά την μεσολιθική περίοδο η Κέρκυρα παίρνει τη σημερινή της μορφή ως νησί, αποκτώντας έτσι τη σπουδαία της θέση στο βορειοδυτικότερο άκρο της Ελλάδας στην είσοδο της Αδριατικής, θέση η οποία σχετίζεται άμεσα με την πορεία του νησιού στον χρόνο, επηρεάζοντας σαφώς την τύχη του. Οι κάτοικοι στρέφονται στη θάλασσα για εξεύρεση τροφής, αναπτύσσουν την αλιεία, ενώ αρχίζουν να καλλιεργούν δημητριακά και να εκτρέφουν ζώα. Για την περίοδο της νεολιθικής εποχής, βρέθηκε σημαντικός οικισμός στην περιοχή του Σιδαριού στο canal d' amour. Κατάλοιπα από την εποχή του χαλκού υπάρχουν σε όλο το νησί. Κατά την εποχή αυτή ιδρύονται νέοι οικισμοί διάσπαρτοι σε όλο το νησί. Οι κάτοικοι αρχίζουν να κατασκευάζουν οχυρωματικά έργα και να ασχολούνται συστηματικότερα με την γεωργία, την κτηνοτροφία, την αλιεία και την ναυσιπλοΐα.

1.3. Ιστορικοί χρόνοι

Ήδη από τον 8ο αιώνα π.Χ. οι Ερετριείς στο δρόμο τους προς Ιταλία, αντιλαμβανόμενοι τη σπουδαιότητα της γεωγραφικής θέσης του νησιού, προς τη δυτική Μεσόγειο, αποφασίζουν την ίδρυση ευβοϊκής αποικίας, κτίζοντας την πόλη τους στη χερσόνησο του Κανονιού στο βάθος του Υλλαϊκού λιμένα.

Εν συνεχεία το 734 π.Χ. την ευβοϊκή αποικία, κατέλαβαν οι Κορίνθιοι με αρχηγό τον Χερσικράτη και ιδρύουν νέα αποικία τη ΧΕΡΣΟΥΠΟΛΗ, στη σημερινή

χερσόνησο της Παλαιόπολης. Η νέα αποικία παίρνει το όνομα ΚΟΡΚΥΡΑ κατά τη δωρική διάλεκτο, αφού οι κάτοικοι ήταν Δωριείς και επικράτησε η Δωρική διάλεκτος. Χτίζουν τον οικισμό τους στην ανατολική ακτή του νησιού, στη χερσόνησο της Παλαιόπολης, ανάμεσα στο σημερινό αεροδρόμιο- λιμνοθάλασσα Χαλικιόπουλου και στον Ανεμόμυλο, μεταξύ δηλαδή των δύο λιμανιών της εποχής, του λιμένα του Αλκινόου στα βορειοανατολικά και του Υλλαϊκού Λιμένα στα δυτικά.

Η αποικία λόγω της προνομιακής της θέσης γνωρίζει γρήγορα μεγάλη ακμή, αποκτά μεγάλη εμπορική και ναυτική δύναμη και φτάνει σε πολύ υψηλό σημείο οικονομικής ανάπτυξης, που συνεχίστηκε και κατά το πρώτο μισό του 5^{ου} αιώνα π.Χ. Η Κέρκυρα έκοψε δικό της νόμισμα, απέκτησε ισχυρότατο πολεμικό στόλο από 60 τριήρεις, (την εποχή των περσικών πολέμων), τις οποίες και διπλασίασε μέσα σε μερικές δεκαετίες. Ο πλούτος και η ευημερία του τόπου οφειλόταν στο εμπόριο με τις πόλεις των απέναντι ηπειρωτικών ακτών. Έγινε κυρίαρχος της θαλάσσιας περιοχής της Αδριατικής και έλεγχε το θαλάσσιο δρόμο προς Ιταλία. Στην απέναντι ακτή η Κέρκυρα δημιούργησε τη λεγόμενη «Κερκυραϊκή Περαιά» καταλαμβάνοντας και οχυρώνοντας τοποθεσίες.

Όπως μας πληροφορεί ο Θουκυδίδης, «εκείνη την εποχή οι Κερκυραίοι από άποψη πλούτου, βρίσκονταν στο ίδιο επίπεδο με τους πλουσιότερους Έλληνες κι από άποψης πολεμικής προετοιμασίας ήταν πολύ ισχυροί. Όσο για το ναυτικό, μερικές φορές καυχόταν ότι είχαν μεγάλη υπεροχή, επειδή οι Φαίακες, που είχαν κατοικήσει την Κέρκυρα πριν από αυτούς, ήταν ξακουστοί για τη ναυτική τους τέχνη. Γι αυτό και περισσότερο ετοίμαζαν το ναυτικό τους κι ήταν πολύ δυνατοί σε αυτό. Πραγματικά όταν άρχισε ο πόλεμος, είχαν εκατόν είκοσι πολεμικά καράβια»

Δεν άργησε όμως να επέλθει σύγκρουση (η πρώτη ναυμαχία μεταξύ Ελλήνων όπως αναφέρεται από τον Θουκυδίδη) μεταξύ της μητρόπολης- Κορίνθου και της αποικίας – Κέρκυρας, το έτος 664 π.Χ., σύγκρουση κατά την οποία, υπερίσχυσε η Κέρκυρα.

Οι Κερκυραίοι προκειμένου να διατηρήσουν τα κεκτημένα τους και την εμπορική τους υπεροχή κινήθηκαν αυτόνομα από την μητρόπολη και ίδρυσαν το 626 π.Χ. σε συνεργασία με εξόριστους Κορίνθιους, αποικία στις απέναντι ηπειρωτικές ακτές, την Επίδαμνο.

Η ανάμειξη όμως των Κορινθίων στα εσωτερικά της αποικίας της Επιδάμνου δημιούργησε μεγάλη ένταση στις σχέσεις μεταξύ Κορίνθου και Κέρκυρας οδηγώντας τις δύο πόλεις σε σύγκρουση το 435 π.Χ. Ο ισχυρός στόλος της Κέρκυρας αναδείχτηκε νικητής της ναυμαχίας.

Στη συνέχεια η Κέρκυρα συνάπτει συμφωνία με την Αθήνα και αντιμετωπίζει ξανά την Κόρινθο, σε ναυμαχία το 433 π.Χ. στα Σύβοτα της Θεσπρωτίας, μια ναυμαχία με αμφίρροπο αποτέλεσμα. Η ναυμαχία αυτή θα αποτελέσει μια από τις αφορμές για την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου, στον οποίο ενεπλάκησαν αργότερα οι Αθηναίοι και οι Λακεδαιμόνιοι (431-404 π.Χ.).

Οι μόνιμες διαμάχες στο νησί μεταξύ αριστοκρατικών και δημοκρατικών οδηγούν το νησί σε ένα καταστροφικό και ανελέητο εμφύλιο πόλεμο (427-425 π.Χ.) με τρομακτικές ωμότητες και βιαιοπραγίες μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών. Αμέσως μετά το τέλος του εμφυλίου η Κέρκυρα στο πλευρό των Αθηναίων εισέρχεται στον πελοποννησιακό πόλεμο το 427 π.Χ., αλλά για μικρό χρονικό διάστημα (όχι μέχρι την λήξη του πολέμου), διατηρεί δε ουδέτερη πολιτική στάση μετά τη δεύτερη επανάσταση των ολιγαρχικών το 410 π.Χ. Το χρονικό διάστημα αυτό και παρά την σύγκρουση μεταξύ των ελληνικών πόλεων, η Κέρκυρα ακμάζει, ξανά και αποκτά και πάλι οικονομική ανάπτυξη.

Το 373 π.Χ. η Κέρκυρα προσχωρεί στην Αθηναϊκή Συμμαχία και η ενέργεια αυτή προκαλεί την οργή των Λακεδαιμονίων που επιχειρούν το 375 π.Χ. με τον ναύαρχο Μνάσιππο και τη βοήθεια των ολιγαρχικών του νησιού, να καταλάβουν, ανεπιτυχώς το νησί.

Η σημαντική γεωγραφική θέση της Κέρκυρας ως σταθμός ανεφοδιασμού πλοίων στο δρόμο από και προς τη δυτική Μεσόγειο, συνεχίζει να την βάζει στο στόχαστρο πολλών κατακτητών. Το 303 π.Χ. την καταλαμβάνει ο Σπαρτιάτης στρατηγός Κλεώνυμος, ενώ το 301 π.Χ. ο τύραννος της Σικελίας Αγαθοκλής. Ο Αγαθοκλής προσφέρει το νησί ως προίκα στον βασιλιά Πύρρο της Ηπείρου για το γάμο του με την κόρη του Λάνασσα. Το νησί παραμένει στην Ηπειρωτική συμμαχία από το 281- 255 π.Χ. και αποκτά μετά την αποτυχημένη εκστρατεία του Πύρρου στην Ιταλία την ανεξαρτησία της.

Οι καιροί όμως είναι δύσκολοι και οι επιδρομές πολλών βαρβαρικών φυλών μεταξύ των οποίων και Ιλλυριών αναγκάζουν το νησί να στραφεί το 229 π.Χ. προς

την Ρώμη (ουσιαστικά να παραδοθεί) ζητώντας την προστασία της και έτσι παραμένει υπό ρωμαϊκή κυριαρχία έως το 337 μ.Χ.

Με τη διαίρεση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας η Κέρκυρα θα υπαχθεί στο Ανατολικό κράτος και θα αποτελέσει τμήμα της Βυζαντινής αυτοκρατορίας (395 μ.Χ.). Οι επιδρομές εναντίον του νησιού συνεχίζονται και κατά τη βυζαντινή περίοδο. Αυτό δημιούργησε την ανάγκη οι κάτοικοι να επιλέγουν κυρίως οχυρές τοποθεσίες που εξασφάλιζαν την άμυνα και την ασφάλεια των πόλεων έναντι των επιδρομέων. Το 455 μ.Χ. η αρχαία πόλη λεηλατείται από τους βανδάλους ακολουθώντας την τύχη πολλών άλλων οικισμών.

1.4. Κατακτητές Κέρκυρας

Το Βυζάντιο κατά τον 11^ο αιώνα αδυνατεί να προστατέψει την Κέρκυρα από τους Νορμανδούς και τους Γενουάτες. Τέσσερις φορές σε διάστημα ενός αιώνα (1081 -1185) οι Νορμανδοί του Ροβέρτου Γουισκάρδου, κατακτητή της Νότιας Ιταλίας θα γίνουν κύριοι του νησιού. Η Κέρκυρα αποτέλεσε λόγω της γεωγραφικής της θέσης «αναγκαία προϋπόθεση» για τους Νορμανδούς και τις επεκτατικές τους επιδιώξεις προς την ανατολή.

Οι Νορμανδοί λοιπόν , αφού κατακτούν την νότιο Ιταλία το 1081 μ.Χ. , κατακτούν και την Κέρκυρα με επικεφαλής τον Ροβέρτο Γουισκάρδο . Αυτή είναι η πρώτη νορμανδική εισβολή στην Κέρκυρα. Το 1147 μ.Χ. ο Ρογήρος II της Σικελίας (ανηψιός του Ροβέρτου Γουισκάρδου) κυριεύει την Κέρκυρα, (1147-1149 μ.Χ.), όμως με τη βοήθεια των Ενετών, ο βυζαντινός αυτοκράτορας Μανουήλ Α΄ Κομνηνός καταφέρνει να ανακαταλάβει την Κορυφή. Το νησί παραμένει στη Βυζαντινή αυτοκρατορία μέχρι την Δ΄ Σταυροφορία, έγινε μάλιστα το 1203 μ.Χ. σταθμός της Σταυροφορίας.

Μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους σταυροφόρους το 1204 μ.Χ. και το διαμελισμό της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, τα Ιόνια νησιά όπως και πολλά άλλα μέρη της αυτοκρατορίας πέρασαν στην Βενετία από το 1205 έως το 1214 μ.Χ, και εν συνεχεία το νησί περνά στην κυριαρχία του Δεσποτάτου της Ηπείρου.

Η Κέρκυρα παραχωρήθηκε ως προίκα στη θυγατέρα του ηγεμόνα του Δεσποτάτου της Ηπείρου Μιχαήλ Β΄ Δούκα, η οποία παντρεύτηκε τον Μαμφρέδο, Βασιλέα των δύο Σικελιών. Μετά το θάνατο του Μαμφρέδου στη μάχη του Benevento (26 Φεβρουαρίου 1266), η Κέρκυρα πέρασε στα χέρια του νικητή της μάχης, Κάρολου Α΄ του Ανδηγαυού -1267 μ.Χ., παρά της προσπάθειας του Ηγεμόνα της Ηπείρου να την ανακτήσει. Έτσι ξεκινά για την Κέρκυρα η Ανδηγαυική περίοδος που διήρκεσε 119 χρόνια.

Οι επιδρομές των βαρβάρων συνεχίζονται κατά της Κέρκυρας, η οποία έχει παραμεληθεί από τους Ανδηγαυούς λόγω των μεταξύ τους προστριβών. Το Συμβούλιο του νησιού υπό το φόβο της κατάκτησης του νησιού από τους Τούρκους, ζητά την προστασία της Βενετίας. Έτσι στις 20 Μαΐου 1386 υψώθηκε στην ακρόπολη του Παλαιού Φρουρίου της Κέρκυρας η σημαία του Αγίου Μάρκου και ο ναύαρχος Z. Miani, ορίστηκε προσωρινός διοικητής του νησιού.

Μέχρι το 1797, δηλαδή για 411 χρόνια, παρέμεινε η Κέρκυρα στην κατοχή της Βενετίας και στη συνέχεια πέρασε στην κατοχή των Δημοκρατικών Γάλλων για δύο χρόνια.

1.5. Η Κέρκυρα κτήση της Γαληνοτάτης.

Η Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας (Serenissima Repubblica di Venezia) υπήρξε ένα ανεξάρτητο κράτος με κέντρο την Βενετία. Θεωρείται ότι η δημιουργία της ξεκίνησε κάπου στα τέλη του 7ου αιώνα και κατέληξε στο 1797. Αποτέλεσε σημαντικό πολιτικό, οικονομικό και εμπορικό κέντρο κατά τον ύστερο Μεσαίωνα και την Αναγέννηση. Οι κτήσεις της ήταν κατά βάση παραθαλάσσιες και νησιά της ανατολικής μεσογείου, γι' αυτό και η οικονομία της βασίστηκε σημαντικά στο ενάλιο εμπόριο. Αρκετές Δαλματικές ακτές και νησιά του Ιονίου αποτελούν κτήσεις της Γαληνοτάτης για σχεδόν μισό αιώνα πριν το τέλος της. Η Πελοπόννησος, η Κρήτη και η Κύπρος αποτελούσαν επίσης σημαντικές κτήσεις της, όμως συχνά λόγω των Ενετο-Οθωμανικών πολέμων έχανε την κυριαρχία τους εκεί.

Τις κτήσεις της τις αποκτούσε είτε έπειτα από πολιορκίες, από συμφωνίες και συνθήκες, είτε έπειτα από εκούσιες παραδόσεις. Έτσι και το νησί της Κέρκυρας

ανήκε στην τελευταία κατηγορία. Όταν οι τοπικοί άρχοντες κατάλαβαν πως χρειαζόνταν προστασία από τις επικείμενες οθωμανικές επιδρομές, καθώς, επίσης, χρειαζόνταν μια εξέχουσα δύναμη για να διοικεί το νησί και να φέρει κεφάλαια και δυνατότητες ανάπτυξης αποτάθηκαν στη Βενετία. Έτσι “κοινή συναινέσει” των τοπικών αρχόντων στάλθηκε επιστολή εκούσιας παράδοσης της Κέρκυρας στην Βενετία. Την κατοχή του νησιού επεδίωκε η Βενετία ήδη από πολύ καιρό, γιατί η θέση του εξυπηρετούσε ιδιαίτερα τα εμπορικά και στρατιωτικά της συμφέροντα. Η Κέρκυρα θα αποτελούσε τον απαραίτητο σταθμό στη θαλάσσια διαδρομή της προς την Ανατολή για εμπορικούς σκοπούς και την απαρχή της κατοχής και των υπολοίπων Ιονίων Νησιών, που θα δημιουργούσαν ένα φράγμα για τον Τουρκικό κίνδυνο και θα της διατηρούσαν ελεύθερο το δρόμο προς τη Μεσόγειο.

Ήδη από την περίοδο των Ανδηγαυών η Βενετία προπαρασκεύαζε με διάφορα επιχειρήματα και αξιοθαύμαστη διπλωματία την κοινή γνώμη υπέρ αυτής. Το αίτημα, λοιπόν, έγινε αμέσως δεκτό και μέσα σε έναν μόλις χρόνο το νησί διοικούνταν από απεσταλμένους της Βενετίας, προνοητές, Βάιλο, σύμβουλους, και με το πέρας των χρόνων, πρέσβη, ευγενείς, δικαστές, και άλλους. Οι Βενετοί επαναφέρουν το σύστημα των μεγάλων αγροτικών ιδιοκτησιών (Φέουδα ή Πρόνοιαι) που είχαν ήδη θεσπιστεί από τους βυζαντινούς αλλά πλέον με τη μορφή των Βαρονιών. (Κουρούκλη 2008)

Δημιουργείται μ’ αυτό τον τρόπο μια συνθήκη εξασφάλισης των γαιών στους γαιοκτήμονες υποχρεώνοντάς τους, ωστόσο, να καλλιεργείται όλη η έκταση, και να δίνονται φόροι. Στον αναβρασμό των νέων ιδιοκτησιών, ένα νέο κύμα αγροτών καταφθάνει από τα νότια νησιά του Ιονίου, τα οποία την ίδια περίοδο έχουν περάσει στην οθωμανική κυριαρχία, και εγκαθίσταται στα κτήματα (Ιδρωμένος 1895).

Μετά την πολιορκία του 1537, οι Βενετοί αποφάσισαν να φυτεύσουν σε όλο το νησί ελαιόδεντρα και, λίγα μόλις χρόνια αργότερα, το ενετικό κράτος έδινε επιδότηση σε όποιον φύτευε εκατό ρίζες ελιές σε καλλιέργεια δημητριακών. Αυτό συνέβη γιατί το νησί “έπρεπε” να εισάγει δημητριακά από την Ιταλία, την Terra Ferma της Βενετίας (Θεοτόκης 1914).

Η Κέρκυρα κατά το πέρας της Ενετικής κυριαρχίας έχει σημαντικές διακυμάνσεις στον πληθυσμό της. Βασικοί λόγοι είναι οι εξής: αποτέλεσε σημαντικό ναυτικό σταθμό και σταθμό διακίνησης εμπορευμάτων, προσέφερε θέσεις σε εργάτες,

αποτελούσε μια σταθερή ενετική κτήση σε σχέση με την πλειοψηφία των υπολοίπων νησιών του ιονίου. Σ' αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθούν και οι σημαντικές μειώσεις του πληθυσμού, οι οποίες οφειλόταν κυρίως στις πολιορκίες. Οι κάτοικοι της πόλης της Κέρκυρας το 1535 αναφέρονται στους 14.246 (Παρτς 1892: 187). Ωστόσο, δεν είμαστε σίγουροι για τον απογραφέντα πληθυσμό, διότι πιθανόν να αναφέρεται σε εργατικό δυναμικό, ή μόνον σε άρρενες, ή σε άρρενες που ανά πάσα στιγμή μπορούν να προσφέρουν στρατιωτική υπηρεσία. Το 1537, με την αποχώρηση του ο Μπαρμπάροσα, αναφέρεται πως πήρε και 20.000 αιχμάλωτους συνολικά από όλο το νησί. Γνωρίζουμε παράλληλα πως κατά την διάρκεια της πολιορκίας πέθαναν περίπου 20.000 άνθρωποι και στην συνέχεια ακολουθεί επιδημία πανώλης. Έτσι το 1576 στο νησί αριθμούνταν 7.750 κάτοικοι στην πόλη και περίπου 10.000 στο υπόλοιπο νησί (Ιδρωμένος 1895). Σε μόλις εκατό χρόνια, το 1630 το νησί αριθμεί 32.00 κατοίκους, από τους οποίους οι 7.000 είναι στην πόλη και οι 3.000 στα προάστια. Όπως αναφέρεται σε αρκετές πηγές, το νησί εκείνη την περίοδο έχει αρκετά μεγάλη παραγωγή σε λάδι, μέλι, κρασί και αλάτι, τα οποία και εξάγει. Επιπλέον, δημητριακά, φρούτα και άλλα, αρκετά για την κάλυψη αναγκών των κατοίκων του νησιού. Όσον αφορά στο αλάτι, το οποίο παράγεται σε τέσσερις αλυκές, αποτελεί μονοπώλιο του ενετικού κράτους.

Σε επίσημη έκθεση του Γενικού Προβλεπτή Θάλασσας Francesco Grimani για τα έτη 1759-1779 προς την Ενετική Γερουσία αναγράφονται οικονομικά και πληθυσμιακά στοιχεία. Το ενδιαφέρον αυτής της έκθεσης είναι ο χωρισμός του πληθυσμού σε εθνικές ή θρησκευτικές ομάδες. Το νησί στην περίοδο αυτή βρίσκεται σε ευμάρεια με 44.333 κατοίκους, χωρίς να συνυπολογίζονται οι 11.000 στρατιωτικοί (*armata terrestre* και *maritima*) μαζί με τις οικογένειες των μελών που υπηρετούσαν στο νησί. Οι κάτοικοι στα περίχωρα της πόλης ανέρχονται στους 7.801 και οι κάτοικοι των χωριών στους 28.990. Οι 8.262 κάτοικοι της πόλης (εντός των τειχών) καταχωρούνται σε: 5.834 Έλληνες (*greci*), 1.257 Ιταλούς (*latini*) και 1.171 Εβραίοι (*ebrei*). Όπως αναφέρεται στην ίδια έκθεση, στο νησί πλέον η ελιά είναι και η μεγαλύτερη καλλιέργεια. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η ανεπάρκεια της εγχώριας παραγωγής δημητριακών και ζωοτροφών, γεγονός που αποτελούσε μάλλον πρόβλημα, καθώς η εισαγωγή αυτών των ειδών, καθώς και των ζώων, βοδιών ζευγηλασίας που απαιτούνταν για την λειτουργία των 600 περίπου ελαιοτριβείων, γινόταν από περιοχές της οθωμανικής επικράτειας. Οι ντόπιοι ασχολούνταν κατά

βάση με την γεωργία ενώ οι βιοτέχνες (artisti) ήταν ξένοι καθώς και οι έμποροι, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους ήταν Εβραίοι. Εκτός από μερικές οικογένειες Εβραίων που διέμεναν αιώνες στο νησί, ο πληθυσμός αυτών αυξήθηκε σημαντικά, σχεδόν στο διπλάσιο, όπως αναφέρεται στην ίδια έκθεση, με την άφιξη προσφύγων από την Ισπανία μετά το 1492.

Αν όμως η κατοχή του νησιού είχε σημασία για τους Βενετούς, άλλη τόση είχε για τους Τούρκους. Πέντε φορές το πολιορκήσαν, στα 1430, 1537, 1571, 1573 και 1716, με φοβερότερες τις πολιορκίες του 1537 και 1716, χωρίς όμως τελικά να μπορέσουν να το κατακτήσουν, χάρις στα απόρθητα φρούριά του, αξιοθαύμαστα έργα της βενετσιάνικης στρατιωτικής αρχιτεκτονικής. Η Βενετία από την πρώτη στιγμή φρόντισε για την αμυντική και τη διοικητική οργάνωσή τους και ιδιαίτερα της Κερκύρας του κλειδιού της Αδριατικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1. Η έννοια του Φρουρίου- Κάστρου

Στη Ρωμαϊκή και βυζαντινή εποχή ως κάστρο νοείται το τείχος που περιέβαλε μια πόλη και γενικά το φρούριο, το οχυρό μικρής ή μεγάλης έκτασης (λατινικά castrum). Το castellum (καστέλι) υποκοριστικό του κάστρου, δήλωνε τους πύργους ή μικρότερα κάστρα. Το μεσαιωνικό κάστρο - κατοικία του φεουδάρχη μεταφέρθηκε στην Ελλάδα με την ίδρυση των Φραγκικών κρατών μετά το 1204.

Τα παραθαλάσσια κάστρα έπρεπε να απέχουν από την θάλασσα τουλάχιστον 20 μέτρα και μέχρι 70 μέτρα. Το πάχος του τείχους ήταν τουλάχιστον 2,30 μέτρα και το ύψος 9,20 μέτρα. Το εξωτερικό τείχος του κάστρου, που ήταν αρχικά ένας ορθογώνιος χτισμένος περίβολος, ενισχύθηκε γρήγορα με πολυάριθμους πύργους, που είχαν ύψος μεγαλύτερο από το ύψος του τείχους. Το σχήμα των πύργων ποικίλλει (ημικυκλικό, τετράγωνο, πεντάγωνο, εξάγωνο, οκτάγωνο). Μέσα στους πύργους τοποθετούσαν τις βαλλιστικές μηχανές. Στο ανώτερο τμήμα του τείχους ήταν ο διάδρομος κυκλοφορίας των πολεμιστών και οι τοξοθυρίδες. Πολλές φορές έξω από το τείχος κατασκευάζονταν προτειχίσματα, χαμηλότερα σε ύψος. Μεταξύ τείχους και

προτειχίσματος συνήθως συνωστιζόνταν οι γύρω από την πόλη πληθυσμοί της υπαίθρου.

Η περιφερειακή τάφρος, με βάθος ίσο ή μεγαλύτερο από τα θεμέλια των τειχών (η διώρυγα και η φόσσα των βυζαντινών), αποτελούσε την πρώτη άμυνα. Οι πύλες της εισόδου του κάστρου βρίσκονταν εν μέσω δύο ισχυρών πύργων, με θυρόφυλλα ενισχυμένα με σίδηρο. Μπροστά στην είσοδο κατασκευάζονταν πολλές φορές ανασυρόμενη γέφυρα. Στο εσωτερικό του τείχους κατασκευάζονταν συχνά δεύτερο τείχος, επίσης με πύργους, το οποίο έδινε την δυνατότητα της τελευταίας άμυνας. Οι πύργοι είχαν ιδιαίτερη είσοδο από το εσωτερικό της πόλης και όχι από τις επάλξεις του τείχους. Είχαν προεξοχές και οι Βυζαντινοί τις ονόμαζαν «τοξοβολικούς εξώστες» και υπήρχαν μεταξύ τους κενά για να ρίχνονται στους εχθρούς ζεματιστό νερό ή λάδι και λιωμένο μολύβι. Συμπλήρωμα απαραίτητο του κάστρου ήταν οι δεξαμενές και οι αποθήκες τροφίμων και εφοδίων.

2.2. Κατάρρευση των αρχαίων οργανωμένων οικισμών- Δημιουργία κάστρων

Τον 5ο και κυρίως τον 6ο αι.π.Χ. επέρχεται η κατάρρευση των αρχαίων οργανωμένων οικισμών, για διάφορους λόγους μεταξύ των οποίων και οι βαρβαρικές επιδρομές. Πολλές πόλεις εγκαταλείπονται σταδιακά από τους κατοίκους τους που αποζητούν μεγαλύτερη προστασία και ασφάλεια σε οχυρές τοποθεσίες ή καταφεύγουν στην ύπαιθρο. Σε πολλές πόλεις υπάρχει δυνατότητα χρησιμοποίησης προϋφιστάμενης ακρόπολης, όπως για παράδειγμα οι γνωστές περιπτώσεις της Αθήνας και της Κορίνθου. Άλλες πόλεις συρρικνώνονται πληθυσμιακά και οδηγούνται σε οικονομικό μααρασμό ενώ άλλες αλλάζουν θέση αναζητώντας πάντοτε την κατάλληλη τοποθεσία. Έτσι δημιουργούνται τα “κάστρα” της μεσοβυζαντινής περιόδου. Το “κάστρον” ως οικισμός έχει διαφορετικό χαρακτήρα και λειτουργίες από την “πόλη”.

«Ο πρωταρχικός ρόλος και σημασία της ύπαρξής του κάστρου, καθώς και η σημαντικότερη λειτουργία που επιτελεί είναι η άμυνα και η προστασία όχι μόνο των εντός του κάστρου κατοίκων, αλλά και των κατοίκων της γειτονικής υπαίθρου που καταφεύγουν σε αυτό σε ώρες κινδύνου. Σ’ αυτή την τελευταία κατηγορία ανήκει η περίπτωση της Κέρκυρας».

2.3. Δημιουργία νέας πόλης - Μετοίκηση στο παλαιό φρούριο

Οι κάτοικοι μετά την επιδρομή του 551 μ.Χ. των Γότθων του Τωτίλα που λεηλάτησαν την Παλαιόπολη, εγκαταλείπουν σταδιακά τον οικισμό αυτό και αναζητούν άλλο σημείο του νησιού το οποίο θα τους προσέφερε μεγαλύτερη ασφάλεια.

Επιλέχθηκε τότε η μικρή βραχώδης τριγωνική χερσόνησος που έφερε δύο όμορφες κορυφές, σε σημείο κοντινό στην αρχαία πόλη, στα κεντροανατολικά παράλια του νησιού, που χωριζόταν από αυτό με μικρή διώρυγα. Σαφέστατα κριτήριο για την επιλογή του συγκεκριμένου σημείου ήταν η φυσική οχύρωση της τοποθεσίας, και η ασφάλεια που προσέφερε, αφού ως χερσόνησος βρεχόταν σε τρεις πλευρές από τη θάλασσα ενώ μόνο στα δυτικά απαιτούσε οχυρωματικά έργα. Περαιτέρω η συγκεκριμένη τοποθεσία αποτελούσε ιδανική επιλογή και επειδή επέτρεπε ευκολότατη πρόσβαση στη θάλασσα και πλήρη έλεγχο των γειτονικών ακτών.

Οι κάτοικοι μετέφεραν πέτρες και μάρμαρα από την κατεστραμμένη Παλαιόπολη και άρχισαν να χτίζουν την νέα τους πόλη αρχικά στην ανατολική κορυφή της χερσονήσου που έγινε η νέα ακρόπολη του νησιού. Σε αυτό το σημείο λοιπόν, από τα μέσα του 6^{ου} έως τον 9^ο αιώνα μ.Χ. διαμορφώνεται η νέα πόλη, η μεσαιωνική-βυζαντινή ΚΟΡΥΦΩ, που γίνεται το κέντρο του νησιού, η οποία θα επεκταθεί στο πέρασμα του χρόνου σε όλη την χερσόνησο.

Η πρώτη έμμεση πληροφορία στις βυζαντινές πηγές για την πόλη της Κέρκυρας ως “πόλις” μας δίνεται στα μέσα του 10^{ου} αιώνα. Ο Αρχιεπίσκοπος Αρσένιος προσφέρει την πληροφορία για την μορφή της πόλης τον 10^ο αιώνα. Στο εγκώμιο του Αρσενίου στον Αγ. Θερίνο περιγράφεται η νέα, καταπράσινη και ωραιότατη πόλη με τις μεγάλες εκκλησίες, γίνεται δε μνεία για την ύπαρξη τείχους ισχυρού, φτιαγμένου με πολλή τέχνη και από μεγάλες λαξευτές πέτρες, που προφύλασσε την πόλη, περιτριγυρίζοντας την.

Στην ΑΛΕΞΙΑΔΑ της η Άννα Κομνηνή αναφέρεται στην Κέρκυρα χαρακτηρίζοντας την «πόλη καλά οχυρωμένη».

2.4. Οχυρώσεις επί βυζαντινών Δεσποτών της Ηπείρου και Ανδεγαυών

Τα οχυρωματικά έργα στην Κέρκυρα άρχισαν με τους Βυζαντινούς . Στις αρχές όμως του 11ου αιώνα η πόλη της Κέρκυρας είναι οχυρωμένη. Αργότερα , οι οχυρώσεις αυτές συμπληρώθηκαν από τους Δεσπότες της Ηπείρου , τους Ανδεγαυούς , αλλά κυρίως από τους Βενετούς , οι οποίοι αν και διάθεταν ισχυρό στόλο , υστερούσαν σε έμπυχο στρατιωτικό υλικό , γι' αυτό και έχτιζαν ισχυρά οχυρά . Οι Βυζαντινοί, λοιπόν, οχύρωσαν πρώτοι το χαμηλότερο λόφο που κοιτάζει προς τη θάλασσα και βρίσκεται πάνω από το ακρωτήριο του Αγίου Ισιδώρου (Caros , Sidero , σήμερα Καβοσίδερο ή Καποσίδερο) . Η ονομασία αυτή ίσως να προέρχεται από ομώνυμο παρεκκλήσιο ή κατά μια άλλη εκδοχή , από τη λέξη « Σιδήρειον» . Το βυζαντινό αυτό κάστρο ονομαζόταν «παλαιός πύργος ή πύργος της Θάλασσας» , «Castel Vecchio » ή «Castel da Mar». Η άλλη υψηλότερη κορυφή , οχυρώθηκε από τον Κάρολο τον Ανδεγαυό και ονομάστηκε «Νέος Πύργος» ή Πύργος της Ξηράς» «Castel Nuovo» ή «Castel di Terra/della Campana» Το διάστημα μεταξύ των δύο πύργων καλείται Ακρόπολη (cittadella). Είναι το κεντρικό και ανώτερο μέρος του Παλαιού Φρουρίου . Βρίσκεται αμέσως πάνω από το Καποσίδερο και μπορεί να θεωρηθεί το άνω μέρος του ακρωτηρίου αυτού. Οι οχυρώσεις του Παλαιού Φρουρίου , όπως διαμορφώθηκαν επί Βυζαντινών και ενισχύθηκαν αργότερα επί Δεσποτών και Ανδεγαυών , είναι αποτυπωμένες στο χάρτη που σχεδίασε ο Buodelmonti για το έργο του «Insulae Arcipelago» (1418-1420 περ.) , αλλά κυρίως σε ένα σχέδιο του Breydenbach του 1486. Στο σχέδιο αυτό , που είναι το παλαιότερο που διαθέτουμε και περιλαμβάνεται στο έργο του «Opusculum peregrinationum ad sepulcrum Christi» , μπορεί κανείς να διακρίνει τους πύργους των δύο κορυφών και ανάμεσά τους τον οικισμό της ακρόπολης. Τη χερσόνησο περιβάλλουν τείχη τα οποία διακόπτονται από τετραγωνικούς και κυκλικούς πύργους που υψώνονται πάνω απ' αυτά.

2.5. Η κατασκευή του Νέου Φρουρίου από τους Βενετούς

Το Νέο Φρούριο της Κέρκυρας (Fortezza Nuova), που δεσπόζει στον λόφο του Αγίου Μάρκου, χτίστηκε από τους Βενετούς το 16ο αιώνα, όταν έγινε επιτακτική η ανάγκη προστασίας της πόλης, την ασφάλεια της οποίας δεν μπορούσε πλέον να εξασφαλίσει το Παλιό Φρούριο. Ιδιαίτερα μετά τη δεύτερη τουρκική πολιορκία του 1571, η οποία προκάλεσε πολλές καταστροφές σε σημεία της πόλης, που δεν είχαν τειχιστεί, η ανάγκη αυτή έγινε επιτακτικότερη από ποτέ. Ήδη, ο θεμέλιος λίθος για την κατασκευή του είχε τοποθετηθεί από το 1558, η οικοδόμηση του, όμως, ξεκίνησε το 1576 και δεν ολοκληρώθηκε παρά το 1645, μολονότι γνώρισε αρκετές ανακατασκευές και επεκτάσεις από τότε. Την επίβλεψη της οικοδόμησης είχε ο αρχιτέκτονας Vitelli με σχέδια που είχε εκπονήσει ο ίδιος, αλλά και οι Savorgnan, Palavicino, Calabrese, Baglioni και Mantinengo. Σύμφωνα με την ιστορία ο Vitelli προκειμένου να βρει τα οικοδομικά υλικά που απαιτούνταν χρειάστηκε να κατεδαφίσει περισσότερα από 2.000 οικήματα, στην πλειοψηφία τους κατοικίες και εκκλησίες. Ωστόσο, ανάμεσα στις 40 καταστροφές συγκαταλέγεται και μια από τις ομορφότερες Πύλες της πόλης, η Porta Reale. Η νέα αυτή οχύρωση προέβλεπε την κατασκευή φρουρίου στο λόφο του Αγίου Μάρκου στη βορειοδυτική πλευρά της πόλης, το οποίο και ονομάστηκε Νέο, για να διακρίνεται από το ήδη υπάρχον, το Παλαιό Φρούριο.

Εικ. 1. Βενετικό οικόσημο με τον Λέοντα του Αγ. Μάρκου στο Νέο Φρούριο

Η δυτική πλευρά της πόλης κλείστηκε από ένα ισχυρό τείχος που την απομόνωνε από την εξοχή. Αυτό το τείχος ξεκινούσε από τη νότιο πλευρά και κατέληγε στο Νέο Φρούριο στη βορειοδυτική πλευρά. Αποτελούνταν από δύο

πλήρεις προμαχώνες, ένα μισό και μία πλατφόρμα. Δίπλα από το Νέο Φρούριο κατασκευάστηκε ο προμαχώνας Σαραντάρη, ενώ νοτιανατολικά κατασκευάστηκε ο προμαχώνας Ραυμόνδου μαζί με τον ομώνυμο ημιπρομαχώνα. Μεταξύ του προμαχώνα Σαραντάρη και του προμαχώνα Ραυμόνδου κατασκευάστηκε η πλατφόρμα του Αγίου Αθανασίου. Μπροστά από το μέτωπο κατασκευάστηκε μία τάφος και μια καλυμμένη οδός, ενώ μπροστά από το φρούριο κατασκευάστηκε ένα κερατοειδές οχυρό, ο Σκάρπωνας, για την αποτελεσματικότερη προστασία του Φρουρίου.

Εικ.2. Τάφος Σκάρπωνα Νέο Φρούριο. Λεπτομέρεια της τοιχοποιίας του τείχους

Ο ημιπρομαχώνας Ραυμόνδου κατέληγε στα θαλάσσια τείχη της Σπιανάδας, τα οποία προχωρώντας προς βορρά κατέληγαν στη βορειανατολική πλευρά του Νέου Φρουρίου. Το Φρούριο αυτό ήταν μικρότερο από το Παλιό και αποτελούνταν από δύο επίπεδα με δύο μικρούς προμαχώνες και ένα μικρό οχυρό. Το οχυρό αυτό προστατεύονταν από έναν επιπρομαχώνα, τον λεγόμενο Καλογέρου. Από τη δυτική πλευρά ενισχύθηκε με τους δυο προμαχώνες των Επτά Ανέμων και άνυδρη τάφο. Τα έργα ολοκληρώθηκαν το 1576, ενώ η περιτείχιση της πόλης το 1588.

Η πρόσβαση στον οχυρωμένο περίβολο της πόλης γινόταν από τέσσερις κύριες πύλες, της Σπηλιάς, του Αγίου Νικολάου, του Ραυμόνδου και της Πόρτα Ρεάλε, ενώ στο Νέο Φρούριο από τρεις, μία από την πλευρά της πόλης, μία από την πλευρά του λιμανιού και μία από την πλευρά του Σκάρπωνα και του δυτικού μετώπου των οχυρώσεων.

Μετά την κατάκτηση της Κρήτης από τους Οθωμανούς, η Κέρκυρα απέκτησε ακόμα μεγαλύτερη σημασία για τη Βενετία, αφού ήταν το τελευταίο της προπύργιο για τον έλεγχο της εισόδου στην Αδριατική, αλλά και για την άμυνά της. Έτσι αυτή την περίοδο οι οχυρώσεις της πόλης ενισχύθηκαν με βάση τα σχέδια του μηχανικού Verneda και κατασκευάστηκε μια νέα σειρά αμυντικών έργων μπροστά από το υφιστάμενο δυτικό μέτωπο.

Στη νότια πλευρά κατασκευάστηκε ένα δεύτερο κερατοειδές οχυρό, του Αγίου Αντωνίου, που υποστηριζόταν από δύο πυργίσκους. Το μέτωπο στη συνέχεια προχωρούσε προς βορρά ενισχυμένο από δύο πύργους και μία ημισέλινο και κατέληγε στη νότια πλευρά του Σκάρπωνα. Τα έργα αυτά ολοκληρώθηκαν μέχρι το 1682 και βοήθησαν σημαντικά την άμυνα της πόλης κατά την τρίτη τουρκική πολιορκία το 1716.

Εικ. 3. Άποψη της πόλης της Κέρκυρας. Στο πρώτο επίπεδο διακρίνεται η βενετική οχύρωση της πόλης (1690)

2.6. Αναλυτική περιγραφή του Νέου Φρουρίου έως και την περίοδο των Δημοκρατικών Γάλλων

Πριν την κατασκευή του Νέου Φρουρίου στο σημείο αυτό υπήρχε λόφος βραχώδης. Μέχρι και σήμερα, άλλωστε, είναι εμφανής ο βράχος πάνω στον οποίο θεμελιώθηκαν τα οχυρωματικά έργα. Το νέο Φρούριο, όταν ήρθαν οι Βρετανοί στην Κέρκυρα διατηρούσε τη μορφή που είχε αποκτήσει κατά τη διάρκεια της ενετικής περιόδου.

Το φρούριο χωρίζεται σε δύο επίπεδα. Το χαμηλό (Basso recinto) και το υψηλό (Alto recinto). Αυτά τα επίπεδα είναι σχεδόν ανεξάρτητα μεταξύ τους και επικοινωνούσαν μέσω σκάλας, η οποία καταλήγει στη δυτική γωνία του βόρειου μετώπου του ημιπρομαχώνα της Τενέδου. Το χαμηλό επίπεδο προστάτευε το λιμάνι και η οχύρωση έχει βορειοανατολικό προσανατολισμό. Η οχύρωση περιλαμβάνει πενταγωνικό προμαχώνα που βρίσκεται στο κέντρο του βόρειου τείχους, ημιπρομαχώνα στο σημείο που βρίσκεται η πλατεία του Νέου Φρουρίου και το μικρό οχυρό Punta Perpetua που βρίσκεται βορειοδυτικά. Και τα τρία αυτά τμήματα της οχύρωσης συνδέονται μεταξύ τους με τείχος. Επίσης, ξεχωριστό θαλάσσιο τείχος ξεκινούσε και από τον ημιπρομαχώνα με σκοπό να προστατεύσει την πόλη. Πάνω από το μικρό οχυρό Punta Perpetua, το οποίο αναπτύσσεται σε τρία επίπεδα ξεχώριζε ο επιπρομαχώνας Καλογέρου. Επιπλέον, στο χαμηλό επίπεδο υπήρχαν κάποια κτήρια που χρησίμευαν για στρατιωτικούς σκοπούς, καθώς και εκκλησίες. Στο σημείο αυτό βρίσκονταν και η κατοικία του στρατιωτικού διοικητή.

Στο υψηλό επίπεδο οχύρωσης βρίσκονταν οι δύο προμαχώνες των Επτά Ανέμων, που προστάτευαν την πόλη από τις επιθέσεις από τα δυτικά. Σε αυτό το επίπεδο ήταν κτισμένα κτήρια για στρατιωτική χρήση, στρατώνες και πυριτιδαποθήκες. Παράλληλα, οι υπόγειοι χώροι και οι στοές μέσα στους προμαχώνες δημιουργούσαν επιπλέον χώρους για αποθήκευση, προστασία των αμυνομένων, ενώ ταυτόχρονα εξασφάλιζαν την επικοινωνία με το υπόλοιπο φρούριο, καθώς και τις υπόλοιπες οχυρώσεις της πόλης. Στο χαμηλό επίπεδο υπάρχουν οι τρεις κύριες πύλες επικοινωνίας του φρουρίου. Η νότια Πύλη χρησιμοποιούνταν για επικοινωνία με την πόλη, η ανατολική για την επικοινωνία με το λιμάνι και η δυτική για την επικοινωνία με τα εξωτερικά οχυρά του δυτικού μετώπου και την εξοχή. Οι Πύλες αυτές δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από τους πολίτες, δεδομένου ότι η

χρήση του Νέου Φρουρίου ήταν καθαρά στρατιωτική. Αξιοσημείωτο είναι πως η ανατολική Πύλη, μεγαλοπρεπέστατη με σκαλισμένο το μεγάλο φτερωτό λέοντα, στο τέλος της γαλλικής περιόδου ήταν σφραγισμένη.

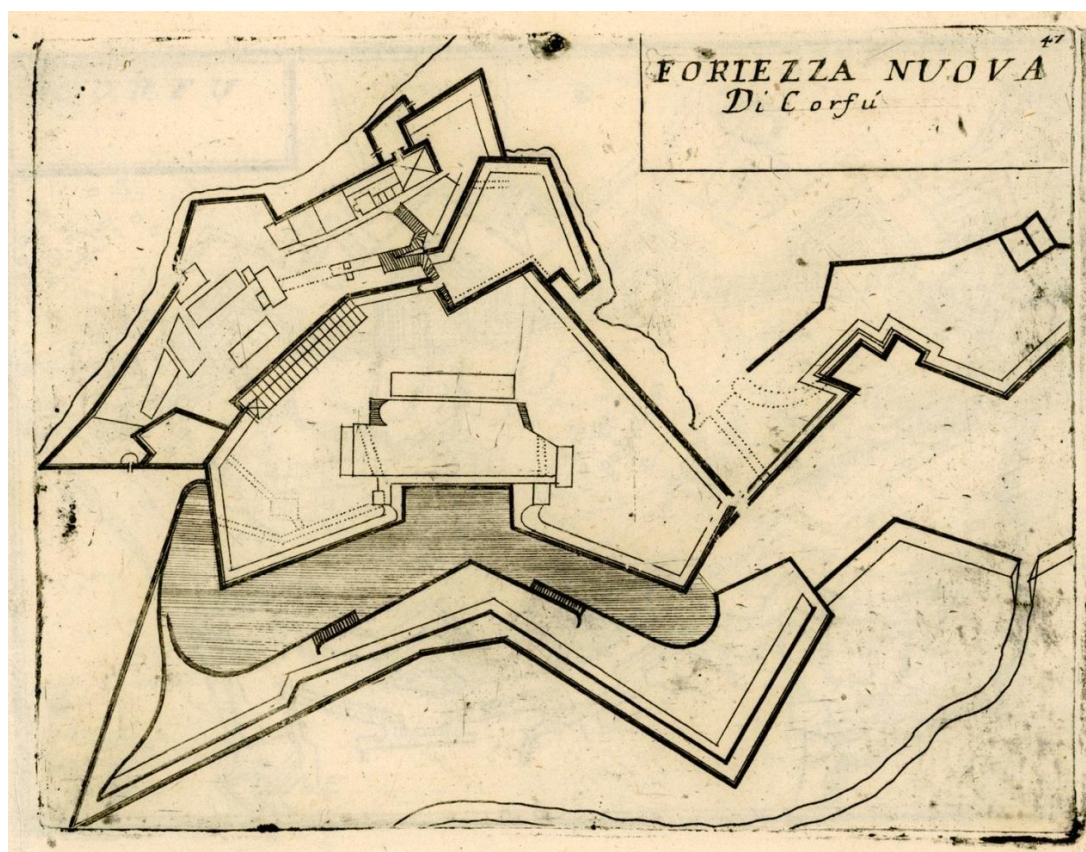

Εικ. 4. *Η ανατολική Πύλη με το φτερωτό λέοντα, όπως σώζεται σήμερα*

Η νότια Πύλη ανοίγεται στο νότιο πλευρό του ημιπρομαχώνα του χαμηλού επιπέδου μπροστά από τη σημερινή πλατεία Νέου Φρουρίου. Η πύλη ήταν λίθινη με είσοδο τοξωτή που διαμορφώνεται με λίθινο πλαίσιο και δύο κίονες τοσκανοδωρικού ρυθμού, οι οποίοι στηρίζουν θριγκό. Όλο το μέτωπο του τείχους πάνω από την πύλη διαμορφώνεται με τυφεκιοθυρίδες, ενώ στη γωνία του ημιπρομαχώνα υπάρχει κτιστή σκοπιά. Το μέτωπο του ημιπρομαχώνα στον οποίο ανοίγεται η Πύλη υποστηρίζεται από τον ημιπρομαχώνα της Τενέδου.

Στην ανατολική πλευρά αυτού του ημιπρομαχώνα το παραπέτο διαμορφώνεται με τυφεκιοθυρίδες, που σκοπεύουν χαμηλά στη βάση του τείχους, ενώ στο εσωτερικό υπάρχει θολωτό πυροβολείο. Σε αυτό το πυροβολείο διαμορφώνεται τοξωτή κανονιοθυρίδα που ανοίγεται στην τοιχοποιία του μετώπου. Στην κανονιοθυρίδα υπήρχε κανόνι που κάλυπτε το νότιο μέτωπο του ημιπρομαχώνα της νότιας πύλης. Στο εσωτερικό του πυροβολείου στην οροφή του θόλου ανοίγεται μεγάλος αεραγωγός, η οπή του οποίου διαμορφώνεται με κτιστό χαμηλό τοίχιο που προστατεύεται από σιδεριά. Η νότια Πύλη οδηγεί σε έναν ανηφορικό διάδρομο, στεγασμένο στο μεγαλύτερο μέρος του από ημικυλινδρικό θόλο που καταλήγει στο

εσωτερικό του φρουρίου μπροστά από το πενταγωνικό προμαχώνα του χαμηλού επιπέδου. Στην αρχή του διαδρόμου στην ανατολική πλευρά διαμορφώνεται υπόγειος θολωτός χώρος για τη φρουρά. Ένα μέρος από τον εξοπλισμό της πύλης σώζεται σήμερα.

Εικ. 5. Κάτοψη του Νέου Φρουρίου της Κέρκυρας (1688)

Η ανατολική Πύλη διαμορφώνεται μέσα στην επιχωμάτωση του ανατολικού τείχους και καλύπτεται με μεγάλο θόλο. Στη βόρεια πλευρά της διαμορφώνεται ο αντίστοιχος χώρος για τη φρουρά της Πύλης. Η πρόσοψή της είναι μνημειώδης. Η Πύλη καλύπτεται από δύο κανονιοθυρίδες που ανοίγονται η μια στο δυτικό πλευρό του ημιπρομαχώνα και η άλλη στο ανατολικό πλευρό του πενταγωνικού προμαχώνα. Στην κάθε κανονιοθυρίδα ήταν τοποθετημένο κανόνι. Η κατασκευή της Πύλης έγινε από μεγάλους τοξωτούς λίθους. Η μόνη είσοδος είναι τοξωτή. Τέσσερις κολόνες τοσκανοχωρικού ρυθμού στηρίζουν θριγκό. Η σύνθεσή της είναι αυστηρή, ώστε να συνάδει με την εικόνα που θα πρέπει να έχει μια στρατιωτική κατασκευή, για να δημιουργεί αίσθημα ασφάλειας. Στο κεντρικό τμήμα της Πύλης, πάνω από την τοξωτή είσοδο υπάρχει μεγάλη λίθινη επιγραφή που αναγράφονται τα σχετικά με την

κατασκευή της Πύλης. Αυτό το συγκεκριμένο τμήμα της Πύλης είναι πιο πλατύ από το άλλο της πρόσοψης, ώστε να προσαρμόζεται στο άνοιγμα της εισόδου. Στις 4 μετώπες της ζωφόρου είναι τοποθετημένα τα οικόσημα αξιωματούχων της πόλης. Πάνω από την κορνίζα της Πύλης είναι τοποθετημένος μεγάλος λίθινος φτερωτός λέοντας. Η κάτω πλευρά πάνω στην οποία πατάει ο λέοντας διαμορφώνεται με μεγάλο λίθινο τεμάχιο. Στις δύο πλευρές του μεγάλου λίθινου πλαισίου δύο καμπύλα, λίθινα τεμάχια προσαρμόζουν την κατασκευή της ανωδομής στη σύνθεση της Πύλης.

Η δυτική Πύλη δε γνωρίζουμε πότε ακριβώς διανοίχτηκε. Χρησιμοποιούνταν καθαρά για στρατιωτικούς σκοπούς και επικοινωνούσε με την περιοχή έξω από το Νέο Φρούριο. Η Πύλη υποστηρίζεται από ένα πυροβολείο και η κανονιοθυρίδα του ανοίγεται στη βάση του τείχους του βόρειου προμαχώνα των Επτά Ανέμων, στη γωνία του βορείου μετώπου του. Στο εσωτερικό του πυροβολείου, στην οροφή ανοίγεται αεραγωγός μέχρι το υψηλό επίπεδο του Νέου Φρουρίου. Από την εσωτερική πλευρά του φρουρίου η δυτική Πύλη διαμορφώνεται με μεγάλη στοά που καλύπτεται από ημικυλινδρικό θόλο. Η στοά αυτή διαπερνάει τον όγκο της επιχωμάτωσης και καταλήγει στη βάση της Punta Perpetua. Κοντά στην έξοδο από την πλευρά του Φρουρίου υψώνεται ένα μικρό διώροφο κτήριο που στέγαζε στο υπόγειο του αποθήκη υλικού. Στον όροφο ήταν η κατοικία του οπλουργού και δίπλα μικρό κατάλυμα για τους στρατιώτες.

Μπροστά από τον πενταγωνικό προμαχώνα υπήρχε μικρό πλάτωμα πάνω στο οποίο κατασκευάστηκε το υψηλό επίπεδο του Φρουρίου. Στο σημείο αυτό υπήρχε σύμπλεγμα κτηρίων. Στα κτήρια αυτά ανήκει η κατοικία του Καπελάνου και η κατοικία του αξιωματικού των στρατώνων, όπως και ένα μικρό κατάλυμα για τους στρατιώτες. Στο χαμηλό επίπεδο υπήρχε μεγάλος στρατώνας και η κατοικία του Μεγάλου Καπετάνου. Υπήρχε, επίσης, λατινικό παρεκκλήσιο, στη στοά στο σημείο που το πέραςμα της νότιας Πύλης συναντάει τον προθάλαμο της ανατολικής. Όταν ο ναός λειτουργούσε όλος ο χώρος της στοάς μέχρι το χώρο της φρουράς της νότιας πύλης χρησιμοποιούνταν για την ακρόαση της λειτουργίας. Η κατοικία του Μεγάλου Καπετάνου ήταν τριώροφο κτήριο. Το ισόγειο ήταν αποθήκη του πυροβολικού. Οι υπόλοιποι δύο όροφοι στέγαζαν την κατοικία του Μεγάλου Καπετάνου με τους βοηθητικούς χώρους. Στην ανατολική πλευρά του πρώτου ορόφου υπήρχε ξύλινο πέραςμα, πάνω από το στενό δρόμο που οδηγεί στο νότιο ημιπρομαχώνα που συνέδεε το κτήριο με το δώμα που διαμορφωνόταν πάνω από την ανατολική Πύλη.

Βορειοανατολικά του κτηρίου ξεκινά η μεγάλη λίθινη σκάλα που συνδέει το χαμηλό επίπεδο του Νέου Φρουρίου με τον ημιπρομαχώνα της Τενέδου και στη συνέχεια με το υψηλό επίπεδο του φρουρίου. Από την ίδια σκάλα γινόταν και η επικοινωνία με το δεύτερο όροφο του κτηρίου. Απέναντι από το κτήριο του Μεγάλου Καπετάνου υπήρχε ένα ισόγειο κτήριο. Μπροστά από την πρόσοψη του υψωνόταν μεγάλος λίθινος μαντρότοιχος. Η μεγάλη λίθινη σκάλα που ανεβάζει στον ημιπρομαχώνα της Τενέδου αποτελείται από ένα ευθύγραμμο σκέλος, που στη μέση του υπάρχει πλατύσκαλο από το οποίο έμπαινε κάποιος στο δεύτερο όροφο του κτηρίου του Μεγάλου Καπετάνου. Στο τέλος της υπήρχε δεύτερο πλατύσκαλο και μια μικρή σκάλα, που επέτρεπε την πρόσβαση σε ένα μικρό πλάτωμα που οδηγούσε σε ένα διάδρομο ανάμεσα στην πίσω όψη του κτηρίου και του ανατολικού μετώπου του ημιπρομαχώνα της Τενέδου. Στο σημείο αυτό ανοιγόταν είσοδος μιας στοάς που οδηγεί στο πυροβολείο που καλύπτει το νότιο μέτωπο του ημιπρομαχώνα της πλατείας Νέου Φρουρίου και τη νότια πύλη. Μετά το πλατύσκαλο η σκάλα συνεχίζει με δεύτερο ευθύγραμμο σκέλος με κατεύθυνση βορειοανατολικά. Στο τέλος του διαμορφώνεται δεύτερο πλατύσκαλο από το οποίο γίνεται η πρόσβαση σε ένα σύμπλεγμα κτηρίων στο θολωτό υπόγειο των οποίων στεγάζεται η ορθόδοξη εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Το μεγάλο λίθινο κλιμακοστάσιο μετά το τελευταίο πλατύσκαλο συνεχίζει με ένα άλλο ευθύγραμμο σκέλος με κατεύθυνση νοτιοδυτική. Αυτό καταλήγει σε τρίτο πλατύσκαλο από το οποίο ξεκινάει το τελευταίο σκέλος της σκάλας που οδηγεί στην κύρια πλατεία του ημιπρομαχώνα της Τενέδου.

Από την πλατεία Νέου Φρουρίου εκεί που βρίσκεται η σημερινή οδός Σολωμού ξεκινούσε ένα ανηφορικό μονοπάτι κατά μήκος του νότιου μετώπου του ημιπρομαχώνα της Τενέδου. Αυτό το μονοπάτι κατέληγε στη βάση του πλευρού του ημιπρομαχώνα, εκεί που ανοίγεται η Πύλη εισόδου που οδηγούσε στην κύρια πλατεία του και από εκεί στο υψηλό επίπεδο του Νέου Φρουρίου. Αυτή ήταν η μοναδική οδός πρόσβασης στο συγκεκριμένο τμήμα του Φρουρίου. Η άνοδος στην πύλη υποστηριζόταν από το πυροβολείο που ανοιγόταν μέσα στον όγκο των επιχωματώσεων του ανατολικού ευθύγραμμου τείχους που διαμορφώνεται το ανατολικό μέτωπο του νότιου προμαχώνα των Επτά Ανέμων.

Στο εσωτερικό του πυροβολείου στην οροφή ανοίγεται μεγάλος αεραγωγός που φτάνει μέχρι το υψηλό επίπεδο του Νέου Φρουρίου. Η χάραξη της κατασκευής

του τείχους του ανατολικού μετώπου του νότιου προμαχώνα των Επτά Ανέμων ακολουθεί μια διαδρομή εκατόν δέκα μέτρων πάνω στο φυσικό βράχο.

Από το σημείο που ξεκινά το ανηφορικό μονοπάτι που οδηγεί στην πύλη του ημιπρομαχώνα της Τενέδου συνεχίζοντας υπάρχει λιθόστρωτη σκάλα που περνάει μπροστά από το μοναστήρι της Παναγίας της Τενέδου και καταλήγει στη βάση του αμυντικού τείχους που συνδέει τον προμαχώνα των Επτά Ανέμων με τον προμαχώνα Σαραντάρη. Ο ανηφορικός δρόμος συνεχίζει κατά μήκος του τείχους και κατέληγε στη λίθινη ράμπα που ανέβαζε στο επίπεδο της μάχης του συνδετηρίου αμυντικού τείχους. Αυτή η ράμπα αναπτύσσεται σε δύο σκέλη. Το πρώτο σκέλος είναι θεμελιωμένο πάνω στο φυσικό βράχο και το δεύτερο διαμορφώνεται σε μεγάλο λίθινο ημικυλινδρικό θόλο. Με τις παρεμβάσεις των Βρετανών το πρώτο σκέλος καταργήθηκε , χωρίς να καταστραφεί και το δεύτερο σκέλος ενσωματώθηκε στη νεώτερη διαμόρφωση.

Από την πύλη του ημιπρομαχώνα της Τενέδου ξεκινάει στοά στεγασμένη με ημικυλινδρικό θόλο που καταλήγει στην κύρια πλατεία του ημιπρομαχώνα. Η στοά καταλήγει απέναντι από το σημείο που καταλήγει και η λίθινη σκάλα του χαμηλού επιπέδου. Στο σημείο αυτό ξεκινάει δεύτερη στοά στεγασμένη με ημικυλινδρικό θόλο, που διατρυπάει κατά μήκος τη βάση του αμυντικού έργου που καταλήγει στη μεγάλη λίθινη ράμπα που οδηγεί στο υψηλό επίπεδο του Νέου Φρουρίου. Η ράμπα αυτή αναπτύσσεται σε δύο μεγάλα ευθύγραμμα σκέλη μήκους περίπου πενήντα μέτρων το καθένα. Στην αρχή του δεύτερου σκέλους υπήρχε τοίχος με πύλη και τυφεκιοθυρίδες, για να ελέγχεται η άνοδος. Μπροστά από την κατάληξη της υπήρχε κυλινδρική σκοπιά και ο χώρος μπροστά διαμορφώνεται σε ένα σχεδόν ενιαίο επίπεδο. Εκεί βρισκόταν και η μεταλλική κατασκευή που ήταν κρεμασμένη η καμπάνα που χτυπούσε τις ώρες του στρατοπέδου.

Στη δυτική πλευρά του υψηλού επιπέδου υψωνόταν ο μεγάλος διώροφος στρατώνας στην πλάτη της κορτίνας που συνδέει τους δύο προμαχώνες των Επτά Ανέμων. Η κορτίνα αυτή χρησίμευε ως επιπρομαχώνας για τους δύο προμαχώνες των Επτά Ανέμων και για το οχυρό Αβράμη, αφού ήταν ψηλότερη από αυτά τα έργα. Η πρόσβαση στο επίπεδο της κορτίνας γινόταν από δύο μεγάλες ράμπες που βρισκόταν στις δύο πλευρές του στρατώνα, νότια και βόρεια. Ο στρατώνας ήταν ένα κτήριο με δύο ορόφους. Οι θάλαμοι των στρατώνων βρισκόταν στο ισόγειο και στον όροφο στο

κέντρο του κτηρίου. Στους άλλους χώρους υπήρχαν οι αποθήκες, η κουζίνα και οι θάλαμοι για τη φρουρά. Οι θάλαμοι είχαν πρόσβαση κατευθείαν από τον υπαίθριο χώρο και εξυπηρετούνταν ανά δύο από μια κοινή πόρτα για τους θαλάμους του ισόγειου και μια κοινή σκάλα για τους θαλάμους του ορόφου. Η σκάλα οδηγούσε σε πλατύσκαλο που ανοιγόταν οι δύο θύρες για την πρόσβαση στους δύο αντίστοιχους θαλάμους. Το κτήριο είχε παράθυρα μόνο προς την πλευρά της αυλής

Στη βορειοδυτική πλευρά της κορτίνας βρισκόταν ο δεύτερος στρατώνας του υψηλού επιπέδου. Ο στρατώνας αυτός ήταν κατασκευασμένος δίπλα ακριβώς από τη ράμπα που ανέβαζε στο επίπεδο μάχης της κορτίνας και δίπλα από την είσοδο της μεγάλης στοάς που χρησιμοποιούνταν για την πρόσβαση στα υπόγεια πυροβολεία και τις χαμηλές πλατείες του βόρειου προμαχώνα, όπως και στις βοηθητικές εξόδους. Ο στρατώνας αυτός ήταν μικρότερος και αποτελούνταν από δύο ορόφους. Αποτελούνταν από δύο ενιαίους χώρους, έναν στο ισόγειο και έναν στον όροφο. Στο ισόγειο υπήρχαν ενιαία κρεβάτια κατά μήκος των δύο μεγάλων πλευρών και η ξύλινη σκάλα που οδηγούσε στον όροφο. Περίπου ίδια ήταν η διαρρύθμιση και στον όροφο .

Στη νοτιοανατολική πλευρά της κορτίνας βρισκόταν η αποθήκη του πυροβολικού και δίπλα της η πυριτιδαποθήκη του νότιου προμαχώνα. Το υπόστεγο του πυροβολικού ήταν κατασκευασμένο δίπλα από τη νότια ράμπα που ανέβαζε στο επίπεδο μάχης της κορτίνας και δίπλα από την είσοδο της μεγάλης στοάς που εξυπηρετούσε την πρόσβαση προς τα υπόγεια πυροβολεία και τις χαμηλές πλατείες του νότιου προμαχώνα και τις αντίστοιχες βοηθητικές εξόδους. Τα επίπεδα μάχης των δύο προμαχόνων βρίσκονταν σε ψηλότερο επίπεδο από το επίπεδο του υπόλοιπου χώρου και χαμηλότερα από αυτό της κορτίνας. Προστατεύονταν από χωμάτινο παραπέτο.

Εικ.6. *Η πυριτιδαποθήκη του υψηλού επιπέδου.*

Οι δύο μεγάλες υπόγειες στοές που οδηγούν στο εσωτερικό των δύο προμαχόνων των Επτά Ανέμων εξυπηρετούσαν τα υπόγεια πυροβολεία, που είχαν κατασκευαστεί μέσα στην επιχωμάτωση των οχυρώσεων. Επρόκειτο για δύο πύλες των πλατειών. Η στοά του νότιου προμαχώνα δίνει πρόσβαση στο πυροβολείο της χαμηλής πλατείας του βόρειου πλευρού, στο πυροβολείο που κάλυπτε την παλιά άνοδο από τον ημιπρομαχώνα της Τενέδου και στα δύο πυροβολεία που κάλυπταν το νότιο και το δυτικό πλευρό του προμαχώνα. Επίσης, μέσα από αυτή τη στοά γινόταν η προσέγγιση και η απορροή της υπόγειας υδατοδεξαμενής που είχε κατασκευαστεί μέσα από την επιχωμάτωση του νότιου προμαχώνα.

Η στοά του βόρειου προμαχώνα δίνει πρόσβαση στο πυροβολείο της χαμηλής πλατείας του νότιου πλευρού και στα δύο πυροβολεία, τα οποία κάλυπταν το βόρειο και δυτικό πλευρό του προμαχώνα.

2.7. Επεμβάσεις των Βρετανών στο Νέο Φρούριο

Το Νέο Φρούριο αποτέλεσε μία από τις θέσεις που οι Βρετανοί θεώρησαν εξαιρετικά σημαντικές για την άμυνα της πόλης γι αυτό και προχώρησαν σε εκτεταμένες επεμβάσεις κατά την περίοδο της Βρετανικής προστασίας (1814-1864). Η εικόνα που παρουσιάζει σήμερα το Νέο Φρούριο είναι ουσιαστικά το αποτέλεσμα αυτών των επεμβάσεων.

Αρχικά, οι Βρετανοί ξανασχεδίαζαν το σύνολο του υψηλού επιπέδου, κάνοντας συνάμα εκτεταμένες παρεμβάσεις και στα υπόλοιπα τμήματα. Η μεγαλύτερη παρέμβαση έγινε στην κορυφή του Φρουρίου με την κατασκευή του μεγάλου αμυντικού στρατώνα το έτος 1842 και τις διαμορφώσεις στους προμαχώνες των Επτά Ανέμων και τη συνδετική κορτίνα. Παρεμβάσεις έγιναν και στα χαμηλότερα επίπεδα στον ημιπρομαχώνα της Τενέδου, στον επιπρομαχώνα Καλογέρου, στον Σκάρπωνα και στο χαμηλό επίπεδο του Φρουρίου. Αφορούσαν, κυρίως, επισκευές των κτηρίων που, ήδη, βρίσκονταν εκεί, όπως και κατασκευή νέων κτηρίων, επισκευή και ενίσχυση των οχυρώσεων.

Η κατασκευή του μεγάλου αμυντικού στρατώνα στην κορυφή του Νέου Φρουρίου και η αναδιαμόρφωση του υψηλού επιπέδου άλλαξαν τελείως τη μορφή του ενετικού οχυρού. Με την επέμβαση αυτοί οι Βρετανοί ενίσχυσαν σημαντικά την αμυντική ικανότητα του Νέου Φρουρίου, αφού ο στρατώνας μπορούσε να τους δώσει τη δυνατότητα να αμυνθούν λειτουργώντας ως τελευταίο οχυρό σε περίπτωση κατάληψης του υπόλοιπου φρουρίου. Μπροστά από το στρατώνα κατασκευάστηκε τάφος με πλάτος είκοσι τέσσερα πόδια και ύψος είκοσι. Πάνω από την τάφο διαμορφώθηκε καλυμμένη οδός με πλάτος έξι πόδια που προστατευόταν από πρανές που αναπτυσσόταν στην πλάτη των δύο προμαχώνων των Επτά Ανέμων.

Ο στρατώνας κατασκευάστηκε το 1842 στη θέση του παλιού μεγάλου στρατώνα της ενετικής περιόδου, ο οποίος κατεδαφίστηκε μαζί με το διπλανό μικρότερο στρατώνα του βόρειου προμαχώνα και την αποθήκη του πυροβολικού στο νότιο προμαχώνα. Η μόνη κατασκευή της ενετικής περιόδου που διατηρήθηκε ήταν η αποθήκη πυρίτιδας του νότιου προμαχώνα, που παρέμεινε σε χρήση μέχρι και την αναχώρηση των Βρετανών από την Κέρκυρα.

Ο αμυντικός στρατώνας είναι μια διώροφη κατασκευή σε σχήμα ανοιχτού ανισοσκελούς Π. Στην κορυφή της οριζόντιας πλευράς έχει προσαρμοστεί μια ημικυκλική πτέρυγα που χρησιμεύει για την προστασία της τάφρου που βρίσκεται στη δυτική πλευρά του κτηρίου. Στο ισόγειο βρίσκονταν αποθήκες και βοηθητικοί χώροι, ενώ στον όροφο τα καταλύματα των στρατιωτών. Οι χώροι του ισογείου των δύο σκελών επικοινωνούν κατευθείαν με την εξωτερική αυλή. Οι αποθήκες που βρίσκονται στο κέντρο του κτηρίου έχουν επικοινωνία μόνο με το εσωτερικό του. Η επικοινωνία του ισογείου με τον όροφο γίνεται με δύο σκάλες κατασκευασμένες από πωρόλιθο Μάλτας. Το ισόγειο και ο όροφος έχουν παρόμοια διαρρύθμιση με εξαίρεση ορισμένες διαφορές στο χωρισμό των χώρων του οριζόντιου σκέλους. Οι αίθουσες στα δύο σκέλη του Π είναι ορθογώνιες, όπως και αυτές στο οριζόντιο σκέλος του. Στο σημείο που τα σκέλη του Π ενώνονται με το οριζόντιο σκέλος διαμορφώνονται δύο αίθουσες. Στο νότιο σκέλος του Π υπάρχουν δύο αίθουσες σε κάθε όροφο. Στο βόρειο σκέλος υπάρχουν τρεις αίθουσες ανά όροφο. Στο οριζόντιο υπάρχουν δύο αίθουσες με διάδρομο ανάμεσά τους, ο οποίος επικοινωνεί με τα κεντρικά κλιμακοστάσια. Από αυτό το διάδρομο γίνεται και η πρόσβαση στο δώμα με μεταλλική σκάλα. Η σκάλα αυτή καταλήγει σε κυλινδρικό πυργίσκο στεγασμένο με ημισφαιρικό θόλο πάνω στο δώμα του στρατώνα. Το δώμα έχει τυφεκιοθυρίδες στην ανατολική, βόρεια και νότια πλευρά και θέσεις τηλεβόλων σε όλη τη δυτική πλευρά.

Άλλη μία ορθογώνια αίθουσα διαμορφώνεται με τυφεκιοθυρίδες, οι οποίες καλύπτουν τόσο την τάφρο, όσο και την ανατολική αυλή του κτηρίου. Στους θαλάμους των στρατιωτών, στην ανατολική και δυτική πλευρά ανοίγονται παράθυρα. Στη δυτική είναι τοξωτά και μοιάζουν με κανονιοθυρίδες. Στην ανατολική είναι ορθογώνια, πολύ μεγαλύτερα από αυτά της δυτικής πλευράς και βλέπουν στην κεντρική ανατολική αυλή.

Εικ.7. Αμυντικός στρατώνας

Στο ισόγειο του κτηρίου στεγάζονται αποθήκες και γραφεία, ενώ στον όροφο θάλαμοι για τους στρατιώτες, τους υπαξιωματικούς και αξιωματικούς υπηρεσίας. Το ενδιαφέρον στοιχείο στην κατασκευή και το σχεδιασμό του στρατώνα είναι οι χώροι και στο ισόγειο και στον όροφο, έχουν τη δυνατότητα να χωρίζονται, αλλά και να ενώνονται μεταξύ τους ανάλογα με τις ανάγκες. Αυτό καθίσταται εφικτό, γιατί στις μεσοτοιχίες μεταξύ των αιθουσών έχει προβλεφθεί η δυνατότητα διάνοιξης θύρας επικοινωνίας σε συγκεκριμένο σημείο. Αυτό το άνοιγμα έχει κατασκευαστεί με ανακουφιστικό θόλο που διαπερνάει όλο το πάχος της μεσοτοιχίας. Όταν δεν υπάρχει ανάγκη σύνδεσης των χώρων οι δύο εξωτερικές παρειές της τοιχοποιίας χτίζονται με λεπτή λιθοδομή, που είναι εύκολο να αφαιρεθεί σε περίπτωση που οι χώροι πρέπει να λειτουργήσουν ως ενιαίοι.

Η θεμελίωση του κτηρίου έχει φτιαχτεί από λιθοδομή καλής ποιότητας με τη μέθοδο της γενικής εκσκαφής και της συνολικής εξυγίανσης και βελτίωσης του εδάφους. Η τοιχοποιία του στρατώνα είναι κατασκευασμένη από λιθοδομή ημιλαξευτή στο εσωτερικό και λαξευτή στο εξωτερικό με ισχυρό συνδετικό κονίαμα. Κάποιοι εσωτερικοί διαχωριστικοί τοίχοι είναι κατασκευασμένοι με οπτόλινθους και ασβεστοκονίαμα. Όλοι οι θόλοι είναι κατασκευασμένοι , επίσης, από οπτολινθοδομή

και ασβεστοκονίαμα. Οι εσωτερικές τοιχοποιίες μεταξύ των θαλάμων έχουν το μεγαλύτερο πάχος. Οι εξωτερικές τοιχοποιίες στη νότια και βόρεια πλευρά των δύο σκελών, όπως και στην ανατολική και δυτική πλευρά του οριζόντιου και του καμπύλου σκέλους έχουν μεγαλύτερο πάχος από τις άλλες εξωτερικές τοιχοποιίες, γιατί εκεί πατάνε οι αντίστοιχοι θόλοι στο ισόγειο και στον όροφο.

Το κουβούκλιο που καλύπτει την απόληξη της σκάλας στο δώμα του κτηρίου είναι κατασκευασμένο με λαξευτή λιθοδομή, ενώ τα παράθυρα και οι θύρες διαμορφώνονται με λίθινα λαξευτά στοιχεία. Από τις θύρες έχουν σωθεί μόνο ορισμένα από τα μεταλλικά τους στοιχεία, όπως και ίχνη των σημείων που εφάρμοζαν σαν λαξεύσεις πάνω στις τοιχοποιίες. Από τα παράθυρα, επίσης, σώζονται ίχνη από τις λαξεύσεις υποδοχής των κασωμάτων.

Τα δάπεδα των αιθουσών καλύπτονται από ορθογώνιες λίθινες πλάκες. Η ανατολική αίθουσα του ισογείου πρέπει αν είχε ξύλινο πάτωμα, καθώς χρησίμευε ως πυριτιδαποθήκη. Οι πολεμίστρες στη νότια, βόρεια και ανατολική πλευρά είναι κατασκευασμένες από λαξευτούς λίθους μεγάλων διαστάσεων.

Στην ανατολική πλευρά του κτηρίου διαμορφώνεται μεγάλη αυλή, που χρησιμοποιούνταν για τη συγκέντρωση και την αναφορά της φρουράς. Σε αυτό το σημείο υπήρχε θέση για ένα κανόνι, που πιθανόν χρησιμοποιούνταν για βολές χαιρετισμού.

Το κτήριο με τον όγκο του δεσπόζει στην κορυφή του φρουρίου. Όλο το ισόγειο διαμορφώνεται με τις τυφεκιοθυρίδες που καλύπτουν την τάφρο και την ανατολική αυλή και τις θύρες που οδηγούν στις αίθουσες του ισογείου και στα κεντρικά κλιμακοστάσια. Αντίστοιχα ο όροφος διαμορφώνεται με τις αντίστοιχες τυφεκιοθυρίδες και με παράθυρα που από την πλευρά της τάφρου στα δυτικά είναι τοξωτά. Στην ανατολική όψη υπάρχουν και μικροί ορθογώνιοι φεγγίτες. Στη δυτική όψη εκτός από τις τυφεκιοφορίδες υπάρχουν τα τοξωτά παράθυρα του ορόφου.

Η υπόγεια υδατοδεξαμενή της ανατολικής αυλής του στρατώνα κατασκευάστηκε μετά το 1847 μαζί με αυτήν που κατασκευάστηκε στον αντικρημνό της τάφρου. Και οι δύο δεξαμενές κατασκευάστηκαν με την ίδια μέθοδο και τα ίδια υλικά. Η κατασκευή μοιάζει με την κατασκευή των δεξαμενών του Παλιού Φρουρίου.

Στην πίσω πλευρά του αμυντικού στρατώνα διαμορφώνεται η μεγάλη αμυντική τάφρος που προστατεύει το κτήριο από τα δυτικά. Στην κορυφή του αντικρημνού της τάφρου διαμορφώνεται καλυμμένη οδός και πρανές. Το πρανές αναπτύσσεται στην πλάτη των δύο προμαχώνων των Επτά Ανέμων και μπροστά από τα δύο πλευρά της κορτίνας. Από την τάφρο η επικοινωνία με τους δύο προμαχώνες και την κορτίνα γίνεται μέσω των δύο στοών που βρίσκονται στην επιχωμάτωση του αντικρημνού. Οι έξοδοι των στοών αυτών είναι κοντά στις εισόδους των μεγάλων στοών που οδηγούν στο εσωτερικό των προμαχώνων και εξυπηρετούν την επικοινωνία με τα επίπεδα μάχης των χαμηλών πλατειών, την τάφρο του Σκάρπωνα και το χαμηλό επίπεδο του Νέου Φρουρίου μέσω του επιπρομαχώνα Καλογέρου.

Η είσοδος στο υψηλό επίπεδο ανακατασκευάστηκε συνολικά από τους Βρετανούς και διαμορφώθηκε με δύο πεσσούς και βαριά ξύλινη πόρτα. Πίσω από τη μεγάλη θύρα υπάρχει μικρός προθάλαμος, ένα τμήμα του οποίου καλύπτεται με θολωτή κατασκευή. Πάνω από το καλυμμένο τμήμα της εισόδου υπάρχει λίθινη εντυπωσιακή κατασκευή για την τοποθέτηση της καμπάνας του στρατοπέδου. Αυτή η κατασκευή αντικατέστησε την παλαιότερη βενετική. Μπροστά από την κατασκευή της καμπάνας τοποθετήθηκε κανόνι.

Στη βόρεια πλευρά της τάφρου έχει κατασκευαστεί μεγάλη υπόγεια αποθήκη πυρομαχικών. Αυτή κατασκευάστηκε ταυτόχρονα με την τάφρο και ολοκληρώθηκε το 1843. Η πυριτιδαποθήκη είναι μεγάλη σε μέγεθος και έχει κατασκευαστεί μέσα στην επιχωμάτωση του αντικρημνού της τάφρου. Το κτήριο της πυριτιδαποθήκης περιλαμβάνει δύο ορθογώνιες αίθουσες και ένα διάδρομο κατά μήκος των τριών υπόγειων πλευρών του κτηρίου. Στη νότια πλευρά του διαδρόμου υπάρχει μια πολύ μικρή αίθουσα που πιθανότατα χρησιμοποιούταν ως φυλάκιο για τη φρουρά. Η κάθε αίθουσα καλύπτεται από ελλειπτικό θόλο, ενώ ο διάδρομος από θόλο με οπτοπλινθοδομή. Οι τοιχοποιίες έχουν κατασκευαστεί από λαξευτή πλινθοδομή και έχουν σημαντικό πάχος.

Οι δύο εισοδοί προς τους υπόγειους διαδρόμους έκλειναν με βαριές ξύλινες πόρτες. Η είσοδος στην πυριτιδαποθήκη γίνεται από το βόρειο και νότιο διάδρομο. Στο νότιο διάδρομο απέναντι από τη θύρα εισόδου βρίσκεται η θύρα εισόδου του φυλακίου. Οι εσωτερικές πόρτες ήταν ξύλινες, όπως και το δάπεδο της πυριτιδαποθήκης. Στον ανατολικό τοίχο της πυριτιδαποθήκης υπάρχουν πέντε οπές

εξαερισμού και τέσσερα επιπλέον μικρά ορθογώνια ανοίγματα με επικοινωνία με το εξωτερικό.

Στη νότια πλευρά της τάφρου είχε κατασκευαστεί το κτήριο των μαγειρείων του στρατώνα. Το κτήριο είχε μόνο έναν όροφο με ξύλινη στέγη. Το κτήριο πρέπει να έχει ομοιότητες με το αντίστοιχο του Παλιού Φρουρίου.

Την ίδια περίπου περίοδο με την κατασκευή του αμυντικού στρατώνα και τη διαμόρφωση της τάφρου ανακατασκευάστηκαν και οι θέσεις μάχης των δύο προμαχόνων και της κορτίνας τους. Ο νότιος προμαχώνας διαμορφώθηκε σε δύο επίπεδα. Στο χαμηλό κατασκευάστηκαν έξι θέσεις μάχης, τρεις στο ανατολικό και τρεις στο δυτικό μέτωπο. Στο ανατολικό μέτωπο τοποθετήθηκαν τρία κανόνια, όπως και στο νότιο. Στο υψηλό επίπεδο του νότιου προμαχώνα διαμορφώθηκαν έξι νέες θέσεις μάχης και τοποθετήθηκαν δύο κανόνια. Στο βόρειο πλευρό του νότιου προμαχώνα διαμορφώθηκε μια θέση μάχης για κανόνι. Αυτή η θέση μάχης είναι σε χαμηλότερο επίπεδο από το επίπεδο του μετώπου, ίσως, γιατί έπρεπε να διατηρηθεί η στάθμη του επιπέδου της παλιότερης φάσης.

Ο βόρειος προμαχώνας διαμορφώθηκε και αυτός σε δύο επίπεδα. Το ψηλό επίπεδο διαμορφώνεται κατά μήκος του δυτικού μετώπου και έχει έξι θέσεις μάχης με δύο κανόνια. Στο υπόλοιπο μέτωπο διαμορφώθηκαν άλλες τέσσερις θέσεις μάχης για κανόνια. Στο νότιο πλευρό του βόρειου προμαχώνα διαμορφώθηκε μια θέση μάχης για κανόνι σε χαμηλότερο επίπεδο από το επίπεδο του μετώπου.

Η πυριτιδαποθήκη στο βόρειο προμαχώνα των Επτά Ανέμων κατασκευάστηκε με τη μορφή που έχει μετά το 1858 και φαίνεται να ολοκληρώθηκε με βάση τον αρχικό της σχεδιασμό. Το κτήριο της είναι ορθογώνιο και έχει δύο εισόδους. Η μια βρίσκεται στη δυτική γωνία της νότιας πλευράς και οδηγεί σε διάδρομο στο εσωτερικό του κτηρίου, που αναπτύσσεται κατά μήκος της νότιας πλευράς. Ο διάδρομος δίνει πρόσβαση σε τέσσερις αίθουσες του κτηρίου και καταλήγει στη δεύτερη είσοδο. Η είσοδος αυτή καλύπτεται από ημικυκλικό τόξο. Η πρώτη αίθουσα στη δυτική πλευρά του κτηρίου πρέπει να είχε διαφορετική χρήση από τις υπόλοιπες τρεις, πιθανόν να ήταν φυλάκιο για τη φρουρά. Οι άλλες τρεις αίθουσες πρέπει να προορίζονταν για τη φύλαξη της πυρίτιδας.

Η κάθε αίθουσα καλύπτεται από οπτοπλινθοδομή και ημιελλειπτικό θόλο. Όλες οι τοιχοποιίες είναι κατασκευασμένες από λαξευτή ή ημιλαξευτή λιθοδομή. Οι δύο είσοδοι έκλειναν με βαριές ξύλινες πόρτες, ενώ ξύλινες ήταν και οι εσωτερικές πόρτες. Η πυριτιδαποθήκη ήταν κατά ενάμιση μέτρο χωμένη στο έδαφος, ενώ περιμετρικά μεγάλες αποθήκες χωμάτων την καλύπτουν και την προστατεύουν από τα εχθρικά πυρά. Γύρω από την αποθήκη διαμορφώνεται περιμετρικός διάδρομος και δύο εξωτερικές λίθινες σκάλες οδηγούν στις εισόδους του κτηρίου.

Άλλοι χώροι που ανακατασκευάστηκαν στα πλαίσια βελτίωσης της αμυντικής ικανότητας του Νέου Φρουρίου ήταν όλες οι θέσεις μάχης και στα υπόλοιπα επίπεδα του οχυρού. Στο χαμηλό επίπεδο ανακατασκευάστηκαν τα λίθινα παραπέτα και αναδιαμορφώθηκαν οι κανονιοθυρίδες και οι βάσεις των τηλεβόλων στο σύνολο του θαλάσσιου τείχους, στα τρία επίπεδα της Punta Perpetua και στον ημιπρομαχώνα Καλογέρου. Στον ημιπρομαχώνα κατασκευάστηκε λίθινη πυριτιδαποθήκη στην ανατολική πλευρά του οχυρώματος. Μια αντίστοιχη πυριτιδαποθήκη διαμορφώθηκε και στη βορειοανατολική πλευρά του χαμηλού επιπέδου οχύρωσης, κοντά στην κλίμακα ανόδου προς τον ημιπρομαχώνα της Τενέδου, δίπλα από την πύλη εισόδου στη στοά που οδηγεί στο υπόγειο πυροβολείο της ανατολικής πλευράς του ημιπρομαχώνα.

Πάνω στον επιπρομαχώνα κατασκευάστηκαν τρεις θέσεις μάχης για κανόνια. Αντίστοιχα στα τρία επίπεδα της Punta Perpetua διαμορφώθηκαν και εκεί τρεις θέσεις μάχης για κανόνια. Κατά μήκος του θαλάσσιου τείχους μετά την κατεδάφιση των απλών κτηρίων ανακατασκευάστηκαν λίθινα παραπέτα. Η νότια πλευρά του ημιπρομαχώνα που βλέπει στη σημερινή πλατεία Νέου Φρουρίου διατηρήθηκε με τη διπλή σειρά των τυφεκιοθυρίδων που υπήρχαν από την τελευταία ενετική φάση.

Με τις ίδιες μεθόδους ανακατασκευάστηκαν όλες οι θέσεις μάχης στο επίπεδο που συνδέει το Νέο Φρούριο με τον προμαχώνα Σαραντάρη. Από την βόρεια πλευρά που βλέπει στην πόλη ανακατασκευάστηκαν όλες οι τυφεκιοθυρίδες, ενώ στο χαμηλό επίπεδο του οχυρώματος ανακατασκευάστηκαν δύο θέσεις μάχης όλες για κανόνια. Στον ημιπρομαχώνα της Τενέδου ανακατασκευάστηκαν τέσσερις θέσεις μάχης στη νότια πλευρά για κανόνια και τρεις στη βόρεια πλευρά, επίσης, για κανόνια. Στην ανατολική πλευρά διατηρήθηκαν οι παλιές ενετικές τυφεκιοθυρίδες. Στο σημείο της χαμηλής πλατείας στο νότιο πλευρό ανακατασκευάστηκε μια θέση

μάχης που καλύπτει το ευθύγραμμο τμήμα του μεγάλου ανατολικού μετώπου του νότιου προμαχώνα των Επτά Ανέμων. Σε αυτή τη θέση μπορούσε να τοποθετηθεί ένα κανόνι.

Στη δυτική πλευρά του ημιπρομαχώνα στο σημείο που έρχεται σε επαφή με το τείχος του υψηλού επιπέδου του Νέου Φρουρίου και πάνω από την στοά που συνδέει την πύλη στη βάση του νότιου πλευρού του ημιπρομαχώνα με την κυρίως πλατεία του, διαμορφώνεται μεγάλη αποθήκη χώματος. Η ύπαρξη λίθινης σκάλας στο κέντρο της πιθανόν να σημαίνει ότι χρησιμοποιούνταν και σαν υπερυψωμένο επίπεδο για τους αξιωματικούς και υπαξιωματικούς κατά την αναφορά και την επιθεώρηση της φρουράς.

Μεταξύ των θέσεων μάχης σε όλα τα επίπεδα κατασκευάστηκαν χωμάτινες τραβέρσες. Όλες οι βάσεις των κανονιών κατασκευάστηκαν από μεγάλου πάχους λίθινες πλάκες. Με την ίδια μέθοδο κατασκευάστηκαν και οι βάσεις για τα περιστρεφόμενα τηλεβόλα.

Στον Σκάρπωνα οι Βρετανοί διαμόρφωσαν νέες θέσεις μάχης στους δύο ημιπρομαχώνες του οχυρού και στη συνδετική τους κορτίνα. Στο νότιο ημιπρομαχώνα ανακατασκεύασαν το σύνολο των θέσεων στα δύο μέτωπα και στα δύο πλευρά. Στο ανατολικό μέτωπο έφτιαξαν μια θέση μάχης και στο βόρειο δύο. Στο νότιο μέτωπο διαμόρφωσαν πέντε νέες θέσεις και στο δυτικό έξι. Στο βόρειο ημιπρομαχώνα διαμόρφωσαν δύο θέσεις στο νότιο πλευρό, τέσσερις στο δυτικό και δύο στο βόρειο. Στην κορτίνα διαμόρφωσαν δύο θέσεις περίπου στο κέντρο του τείχους. Στις χαμηλές πλατείες διατήρησαν τα κτιστά παραπέτα της ενετικής περιόδου και ανακατασκεύασαν τις βάσεις των πυροβόλων. Η κάθε χαμηλή πλατεία είχε δύο θέσεις για κανόνια. Οι υπόλοιπες θέσεις του Σκάρπωνα ήταν και αυτές για κανόνια.

Με την κατεδάφιση του μεγαλύτερου τμήματος των οχυρώσεων του δυτικού μετώπου το Νέο Φρούριο βρέθηκε εκτεθειμένο από τη νότια πλευρά. Επίσης, ο εχθρός θα μπορούσε να πλησιάσει το Νέο Φρούριο μέσα από την πόλη, καθώς τα κτήρια του προσέφεραν την απαραίτητη κάλυψη. Έπρεπε, λοιπόν, να δημιουργηθεί η απαραίτητη κάλυψη και στα οχυρώματα στην ανατολική πλευρά. Ο προμαχώνας Σαραντάρης λόγω της ιδιομορφίας του εδάφους στο συγκεκριμένο σημείο είναι υπερυψωμένος και μπορεί να λειτουργήσει και ως ανεξάρτητο οχυρό. Το πιο

εκτεθειμένο σημείο του ήταν το τείχος πάνω από το μοναστήρι της Τενέδου. Γι αυτό το λόγο στο σημείο αυτό οι Βρετανοί κατασκεύασαν τείχος.

Εικ. 8.*Το εσωτερικό του Νέου Φρουρίου*

Εικ. 9. Μια από τις πύλες του φρουρίου

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το Φρούριο δέχτηκε πολλά πλήγματα κατά τη διάρκεια των αιώνων. Οι ίδιοι οι Κερκυραίοι αναγκάστηκαν να καταστρέψουν μεγάλο τμήμα του, όπως και τα περισσότερα τείχη, που το ένωναν με το Παλιό Φρούριο και περιέβαλαν την πόλη, μετά από απαίτηση των Μεγάλων Δυνάμεων, τις παραμονές της ένωσης των Επτανήσων με την Ελλάδα το 1864. Ωστόσο διατηρούνται μέχρι σήμερα, χωρίς να είναι προσβάσιμες στο κοινό κατά ένα μεγάλο μέρος, οι σήραγγες που το ένωναν με το Παλιό Φρούριο. Το Νέο Φρούριο δέχτηκε σφοδρές επιθέσεις και κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Πρόκειται για ένα στιβαρό αυστηρό οικοδόμημα, το οποίο στέκεται επιβλητικό πάνω από το Παλιό Λιμάνι, απ' όπου έχει και πρόσβαση, και προσφέρει μια μοναδική πανοραμική θέα της πόλης και της ανοιχτής θάλασσας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Γλωσσάρι

Αντικρημνός Το μέσα στην τάφρο τείχος της οχύρωσης προς την πλευρά του εχθρού.

Επιπρομαχώνας Αμυντική κατασκευή συνήθως με τη μορφή πύργου στην πλάτη του προμαχωνικού μετώπου και ψηλότερη από αυτό, που κάλυπτε με πυρά τους προμαχώνες και τις κορτίνες τους.

Επιχωμάτωση Το χώμα που τοποθετείται σε διάφορα σημεία για την προστασία των οχυρώσεων ενός φρουρίου.

Ημιπρομαχώνας Προμαχώνας χωρίς κάποιο ή κάποια στοιχεία που τον ορίζουν ως πλήρη.

Ημισέληνος έργο σε σχήμα σφήνας με δύο μέτωπα σε οξεία γωνία. Συνήθως κατασκευαζόταν μπροστά από μία κορτίνα.

Θόλος Κάλυψη αίθουσας ή κτηρίου με κτιστή κατασκευή από λιθοδομή ή από οπτοπλινθοδή.

Καλυμμένη οδός. Η ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΜΕΝΗ ΑΠΟ την υπερύψωση του πρανούς οδός πάνω και κατά μήκος του αντικρημνού.

Κανονιοθυρίδα: Με την καθιέρωση των πυροβόλων όπλων από τον 15ο αι. στο παχύ προπέτασμα του τείχους ανοίγονται πλέον διάκενα, συνήθως τραπεζοειδούς κάτοψης, για την τοποθέτηση κανονιών.

Κερατοειδές οχυρό Αμυντικό έργο που αποτελείται από δύο επιπρομαχώνες συνδεδεμένους με κορτίνα. Συνήθως κατασκευαζόταν στα άκρα μιας οχύρωσης και μπροστά από ένα σημαντικό οχύρωμα της κύριας γραμμής.

Κορτίνα Το τμήμα του τείχους μεταξύ δύο προμαχώνων.

Κρημνός Το μέσα στην τάφρο τείχος της οχύρωσης προς την πλευρά των αμυνομένων.

Παραπέτο Το προστατευτικό ανάχωμα των θέσεων μάχης. Μπορεί αν είναι κτιστό ή από χώμα, με ή χωρίς κανονιοθυρίδες ή τυφεκιοθυρίδες.

Πρανές Το κεκλιμένο χωμάτινο επίπεδο μπροστά από την πρώτη γραμμή άμυνας μιας τοποθεσίας. Έχει τέτοια κλίση, ώστε να καλύπτεται από τα διασταυρούμενα πυρά του συνόλου των αμυντικών γραμμών.

Προμαχώνας: Αποτελεί απόρροια της ανάγκης για προστασία από το νέο τρόπο πολεμικής, αυτό των πυροβόλων όπλων, τα οποία καθιερώνονται από τον 15ο αι. Πρόκειται για μια συμπαγή ανοιχτή πλατεία (piazza), η οποία βρίσκεται προωθημένη από την γραμμή οχύρωσης με σκοπό την προστασία αυτής μέσω πλευρικών πυρών από πυροβόλα όπλα που τοποθετούνται επάνω στον προμαχώνα. Ο προμαχώνας, ο οποίος προστατεύεται από τάφρο, αποτελείται από δυο μέτωπα (faccie/fronti) και δυο πλευρά (fianchi), ενώ η πέμπτη πλευρά προς το εσωτερικό της οχύρωσης, ο «λαιμός» (gola), μένει ανοιχτή και στα άκρα της ενώνεται με τα τείχη (cortine). Στα πλευρά του προμαχώνα σχηματίζονται χαμηλές πλατείες για την τοποθέτηση των πυροβολαρχιών, οι οποίες αργότερα θα μεταφερθούν προς το εσωτερικό και θα προστατεύονται από τη γωνιώδη διαμόρφωση του πλευρού του προμαχώνα (spalla). Σε ορισμένα παραδείγματα, ο προμαχώνας μπορούσε να είναι εντελώς ανεξάρτητος από την υπόλοιπη κατασκευή.

Προπύργιο Ανεξάρτητο έργο συχνά κλειστό και θολωτό για την προστασία των αμυνομένων.

ντουφεκιού.

Πύλη: Πρόκειται για τον διάυλο επικοινωνίας όσων βρίσκονταν εντός του κάστρου με την περιοχή εκτός των τειχών και στην περίπτωση οχύρωσης πόλης αποτελούσε το σημείο σύνδεσης μεταξύ βασικών οδικών αξόνων της ενδοχώρας με τους αντίστοιχους της τειχισμένης πόλης. Καθώς αποτελεί ένα από τα πιο ευάλωτα σημεία σε μια οχύρωση, ιδιαίτερη προσοχή δίδεται για την άμυνά της. Η κύρια πύλη συχνά προστατευόταν από δυο πύργους εκατέρωθεν αυτής, ένα σχήμα που απαντά από την αρχαιότητα. Η αμυντική ικανότητα της κύριας πύλης μπορεί να αυξηθεί με την προσθήκη καταφραγής, επάλληλων πυλών και διαβατικών με φονιά και τοξοθυρίδες.

Τάφρος Το σκάμμα μπροστά από το οχυρωματικό μέτωπο. Το χώμα από την εκσκαφή μιας τάφρου συνήθως χρησιμοποιείται για τις επιχώσεις του μετώπου. Η τάφρος μπορεί να είναι άνυδρη ή ένυδρη ή συνδυασμός και των δύο. Η τάφρος περιβάλλεται από δύο τοιχία. Τον αντικρημνό από την πλευρά του εχθρού και τον κρημνό από την πλευρά των αμυνομένων. Η οχύρωση μιας τοποθεσίας ανάλογα με το πλήθος των αμυντικών γραμμών μπορεί να περιλαμβάνει και περισσότερες από μια τάφρους. Η κοντινότερη στην κύρια γραμμή άμυνας οθνομάζεται κύρια.

Τυφεκιοθυρίδα άνοιγμα στο τείχος ή στο παραπέτο που επιτρέπει τη βολή

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ασωνίτης, Σ. (1999), *Ανδηγανική Κέρκυρα* (13^{ος} -14^{ος} αι.), Κέρκυρα : Απόστροφος.
- Αγιούς Α.,(2004), *Οδοιπορικό στην παλιά Κέρκυρα*, Κέρκυρα.
- Βασιλάτος, Ν. (1991), *Κάστρα της Ελληνικής Γης*, Αθήνα: Μπάλτερ.
- Βροκίνη, Λ.(1892), *Ο επί Ενετοκρατίας τειχισμός του Κερκυραϊκού άστεως και η Βασιλική Πύλη*, Κέρκυρα.
- Γκίκας, Γ. (1998). *Κάστρα - Ταξίδια στην Ελλάδα του θρύλου και της πραγματικότητας*, Γ' τόμ. Αθήνα: Παπαδημητρίου, σελ. 54.
- Concina, E., Νικηφόρου Α., (1994), *Κέρκυρα, Ιστορία, Αστική ζωή και αρχιτεκτονική 14^{ος}-19^{ος} αι.*, Κέρκυρα: Πολιτιστικό Σύλλογος Κόρκυρα.
- Ζάχου, Β., (2016), *Η Γεωπολιτική σημασία του χώρου της Αδριατικής και του Ιονίου (11^{ος} -12^{ος} αιώνες) Διπλωματική Τεκμηρίωση* , Αθήνα :Γρηγόρη.
- Ζήβας, Δ., (1975), *Βενετσιάνικα Κάστρα στην Ελλάδα*, Φρουριακά Χρονικά Ι.
- Καμονάχου, et al.,(1994), *Το Παλαιό Φρούριο της Κέρκυρας*, Κέρκυρα : Ιονική Τράπεζα.
- Κονιδάρης, Δ., (1980), *Ανάγλυφα Βενετσιάνικα οικόσημα στο Παλαιό Φρούριο Κέρκυρας*, Δελτίον Εραλδικής και Γενεαλογικής Εταιρίας Ελλάδας.
- Κόντογλου, Φ. (1987). *Ο Καστρολόγος*, Αθήνα: Εστία.
- Κουρούκλη, Μ., (2008), *Έργα και Ημέρες στην Κέρκυρα : Ιστορική Ανθρωπολογία μιας τοπικής κοινωνίας*, Αθήνα :Αλεξάνδρεια.
- Πακτίτης, Ν., (1992), *Το Παλαιό Φρούριο της Κέρκυρας. Η Βυζαντινή και Μεταμεσαιωνική Κορυφή*, Θεσσαλονίκη : Ιστορική Λαογραφική Εταιρεία Κέρκυρας.
- Παππάς, Θ.-Πρέκα-Αλεξανδρή,Κ.,(2000), *Η αρχαία Κέρκυρα*, στο *Κέρκυρα Εγχειρίδιο Τοπικής Ιστορίας*, επιμ. Παππάς Θ., Αθήνα : Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Spiteri, C.S.,(2001). *Fortresses of the Knights, Malta*.

Τησαρχόντου, Η., (1979), *Τα φρούρια της Κέρκυρας*.

Τσουγκαράκης, Δ., (1996) , *Η Βυζαντινή Κορυφή : Κάστρον ή πόλις ;* Πρακτικά Συνεδρίου Κέρκυρας, Μια μεσογειακή σύνθεση : νησιωτισμός, διασυνδέσεις , ανθρώπινα περιβάλλοντα 16^{ος}-19^{ος} αιώνας, Κέρκυρα.